

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

1.ÜNİTE DÜNYA VE AHİRET

1. VAROLUŞUN VE HAYATIN ANLAMI

İnsan, Yüce Allah'ın (c.c.) eşref-i mahlukat olarak yarattığı bir varlıktır. Buna göre insan, canlılar içerisinde üstün, ayrıcalıklı ve şerefli bir konuma sahiptir. İnsanı ayrıcalıklı kılan özelliklerinin başında, onun akıllı bir varlık olması gelir. Akıllı ve düşünen bir varlık olan insan pek çok şeyi merak eder, kendi kendine çeşitli sorular sorar. İnsan, sorduğu sorularla varoluşun, hayatın anlamını ve amacını kavramaya çalışır. Çünkü o, anlam arayışında olan bir varlıktır.

İnsan, zihninde oluşan sorulara tatmin edici cevaplar bulabilir, hayatı ve varlıkları anlamlandırabilirse mutlu olur, huzura kavuşur. İşte din, insanın merak ettiği, çözümünü aradığı sorulara cevaplar verir ve onun hayatını anlamlandırmasına katkıda bulunur. Böylece din; insan fitratında var olan yüce bir varlığa inanma, bağlanma, sığınma gibi manevi ihtiyaçları karşılamış olur.

Kur'an-ı Kerim'de, varlıkların boş yere değil, Yüce Allah (c.c.) tarafından belirli bir amaç için yaratıldığını belirten çeşitli ayetler bulunur. Yüce dinimizin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'de de açıkça belirtildiği gibi insan, akıllı ve üstün bir varlıktır. O, canlılar içerisinde ayrıcalıklı ve üstün bir konuma sahiptir. Böyle bir varlığın boş yere ve amaçsız yaratılması mümkün değildir. Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, insanın yaratılış amacına işaret eden pek çok ayet yer alır. Örneğin bunlardan birinde şöyle buyrulur: **"Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."** Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de yer alan ayetlerden de anlaşılacağı gibi insan, belirli amaçlar için yaratılmış, sorumluluk sahibi bir varlıktır. Onun başlıca görevleri;

- Kendisini ve evreni mükemmel bir şekilde yaratan, tabiattaki varlıkları hizmetine veren Yüce Allah'ı (c.c.) tanıyıp ona ibadet etmektir.
- Verdiği nimetler için Allah'a (c.c.) şükretmek ve güzel davranışlarda bulunmaktır.
- Kendine, ailesine ve topluma faydalı olacak işler yapmaktır.
- Allah'ın (c.c.) halifesi olarak yeryüzünü imar ve ıslah etmektir.
- Yüce dinimizde yer alan temel inanç esaslarından biri ahirete inanmaktır.

Ahirete iman; kıyametin kopmasıyla dünya hayatının son bulacağına, her şeye güç yetiren Yüce Allah'ın (c.c.), bütün insanları başka bir âlemden yeniden dirilteceğine inanmak demektir. Varoluşun ve hayatın anlamlandırılmasında ahiret inancının önemli bir yeri vardır. Ahiret inancı olmadan dünyayı anlamlandırmak mümkün değildir. Çünkü üstün özelliklere sahip bir varlık olarak dünyaya gelen insan, ortalama 70-80 sene ömür sürmekte, sonra da hayata veda etmektedir. İnsan gibi ayrıcalıklı yaratılmış bir varlığın, dünyada belli bir ömür sürdükten sonra ölüp yokluğa karışması akla aykırıdır. İnsan bunun için yaratılmış olamaz. Onun daha ulvi amaçlarla yaratılmış olması gerekir.

Ahiret inancı, insanın bu amaç ve anlam arayışına cevap verir. Onu, ölüm ve yok olma korkusundan kurtarır. Dünya hayatının bir amacı olduğunu, ölümün bir yok oluş değil, başka bir âleme geçişin ilk adımı olduğunu öğretir. İslam dinine göre dünya hayatı kısa ve geçicidir. Asıl, sürekli ve ebedî olan hayat ise ahiret hayatıdır. Kutsal kitabımız Kur'an'da yer alan birçok ayette Yüce Allah (c.c.), dünya hayatının geçici bir oyun ve eğlenceden ibaret olduğunu belirtir.

İnancımıza göre dünya ahiretin tarlasıdır. Dünya geçici olduğu için insan bu dünyaya fazla bağlanmamalıdır. Dünyanın fâni olduğunu bilmeli; mala, mülke, mevki ve makama fazla tamah etmemelidir. Dünya malına gereğinden fazla değer vermemelidir. Dünyada yaşarken bir gün öleceğini, ahiret yolculuğuna çıkacağını aklından çıkarmamalıdır. Bu yolculuk için azık hazırlamalıdır. İslam inancına göre dünya için ahireti, ahiret için de dünyayı terk etmek doğru değildir. Aksine Müslüman, dünya ile ahiret arasında her zaman bir denge gözetmelidir. Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi de ahiret için çalışmalıdır.

Yüce dinimiz İslam'da yer alan ahiret inancına göre dünyada yaşamış olan bütün insanlar kıyamet koptuktan sonra Allah (c.c.) tarafından yeniden diriltilecektir. Herkes, dünyada yaptığı iş ve davranışlardan hesaba

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

çekilecektir. Müslüman, davranışlarına bu bilinçle yön verir. Dünyada kendisi için belirli amaçlar edinir. Böylece hayatını anlamlı bir şekilde sürdürür.

2. AHİRET ÂLEMİ

Ahirete inanmak, yüce dinimizin temel inanç esaslarından biridir. Bu nedenle her Müslüman, ahirete şüphe etmeksizin inanır. Gerek Kur'an-ı Kerim'de gerekse hadislerde ahirete imanın önemini vurgulayan birçok ifade vardır.

ÖLÜM

Tabiatı ve tabiattaki varlıkları gözlemlediğimizde her canlının bir sonu olduğunu görürüz. Toprağa atılan bir bitki tohumu filizlenir. O tohum, bir süre varlığını sürdürdükten sonra da kuruyup çürüyerek toprağa karışır. Çevremizde gördüğümüz hayvanlar da doğar, büyür, belirli bir süre yaşar ve ölür. Ölüm hem Yüce Allah'ın (c.c.) takdiri hem de tüm canlılar için kaçınılmaz bir sonudur. Aynı şekilde ölüm, dünya hayatının bir gerçeğidir. Tüm canlılar gibi insan da ölümlü bir varlıktır. Dünyaya gelen her insan belirli bir süre yaşadktan sonra mutlaka ölür. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, **"Her canlı ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz."**

Bu dünyada kalıcı olmak, sürekli yaşamak mümkün değildir. Ancak kişi; hayırlı, topluma faydalı eserler bırakırsa ölümünden sonra da adını yaşatabilir. Örneğin; cami, okul, hastane, köprü, yol, çeşme vb. insanların faydalanacağı eserler yaptıran kişi, ölümünden sonra da sevap kazanmaya devam eder. Dinimizde bu tür hayırlara **"sadaka-i cariyе"** denir.

Dinimize göre ölüm bir yok oluş değildir. Aksine ölüm, yeni bir hayata geçişin ilk kapısıdır. Ölümle sadece dünya hayatı sona erer. Ahiret âlemine ilk adım atılır. Müslüman, her zaman bunu bilir ve ölüme hazırlıklı olur. Ölümünden de korkmaz. Çünkü ölümün bir yok oluş anlamına gelmediğini bilir. Yakınlarından birini kaybettiğinde de isyan etmez, bağırıp çağırır. Ölümü sabır ve metanetle karşılar. Ahirette sevdikleriyle tekrar kavuşacağını aklından çıkarmaz.

KABİR VE BERZAH

Berzah kavramı sözlükte; iki şey arasındaki engel, iki denizin birbirine kavuşmasına engel olan kara parçası, kanal, geçit, boğaz anlamlarına gelir. İslami bir terim olarak ise berzah, ölümle başlayıp tekrar dirilme zamanına kadar sürecek olan ara döneme denir. Berzah, ölümle başlar ve kıyametin kopmasından sonra gerçekleşecek olan yeniden dirilişe kadar devam eder. Bu döneme kültürümüzde kabir hayatı, kabir âlemi de denir. Ölen insan ilk olarak kabirde hesaba çekilecektir. Münker ve Nekir melekleri ölen kişiyi kabirde sorgulayacaklardır. Buradaki sorguya göre ölen insan ya berzah âleminde rahat edecek ya da sıkıntı çekecektir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) **«Kabir ya cennet bahçelerinden bir bahçe ya da cehennem çukurlarından bir çukurdur.»** buyurarak bu hususa dikkat çekmiştir.

İnsan, dünyadaki yaşayışına göre kabir hayatında ya rahat edecek ya da sıkıntı çekecektir. İman eden, ibadetlerini yerine getiren ve iyi bir insan olarak yaşayanlar için kabir cennet bahçelerinden bir bahçe olacaktır. İnkârcılar ve günahkârlar ise kabirde hak ettikleri şekilde azap göreceklerdir.

KİYAMET VE BA'S

Kıyamet; sözlükte kalkma, doğrulma, dikilme, ayaklanma, dirilme gibi anlamlara gelen bir kavramdır. İslami bir terim olarak ise dünyanın bağlı olduğu kozmik sistemde meydana gelecek değişim sonucunda, evrendeki düzenin altüst olması, dünya hayatının son bulması ve ölen tüm insanların yaptıklarının hesabını vermek üzere diriltilecekleri zamana kıyamet denir.

Ba's ise sözlükte; diriltme, uykudan uyandırma, topraktan çıkarma, canlandırma, ihya anlamlarına gelir. İslami bir kavram olarak ise kıyametten sonra İsrail'in (a.s.), Allah'ın (c.c.) emriyle sūra ikinci kez üflemesiyle insanların Allah (c.c.) tarafından yeniden diriltilmeleri demektir.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

Yüce dinimize göre kıyamet, İsrâfil (a.s.) adlı meleğin sûra adı verilen bir alete üflemesiyle kopacaktır. Sûra birinci defa üflendiğinde; evrendeki düzen bozulacak, bütün canlılar ölecek, dünya hayatı sona erecektir. **“Sûra bir defa üfürülünce, yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine çarptırılınca işte o gün olacak olmuş (kıyamet kopmuş) tur.”** İsrâfil (a.s.) sûra ikinci kez üflediğinde; bütün insanlar yeniden dirilecektir. **“Sûra üflenir ve Allah’ın dilediği kimseler dışında göklerdeki herkes ve yerdeki herkes ölür. Sonra ona bir daha üflenir, bir de bakarsın onlar kalkmış bekliyorlar.”**

Kıyametin ve yeniden dirilişin mutlaka gerçekleşeceğini akli ve naklî deliller açıkça ortaya koymaktadır. Günümüzde bilim, dünyanın sonsuz olmadığını ifade etmektedir. Bu dünyanın sonlu olduğunu, yapılan bilimsel araştırmalar teyit etmektedir. Allah (c.c.) sonsuz kudret sahibi, üstün bir yaratıcıdır. Uçsuz bucaksız kâinatı hiç örneği yokken yaratan, gökleri direksiz ayakta tutan, milyonlarca canlıyı ve cansız var eden Allah (c.c.), elbette ölüleri diriltmeye de güç yetirir.

Bir şeyi hiç yokken yaratmak, var olanı yeniden yaratmaktan daha zordur. Rabb’imiz (c.c.) evreni, evrendeki canlı ve cansız bütün varlıkları hiç örneği yokken yarattığına göre ölen insanı da yeniden diriltebilir. Çünkü bunu yapmak, kâinatı yaratmaktan daha kolaydır. Bu husus bir ayette şöyle açıklanır: **“Gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan Allah’ın, ölüleri diriltmeye gücünün yeteceğini görmediler mi? Evet şüphesiz o, her şeye hakkıyla gücü yetendir.”**

Kur’an-ı Kerim’de açıklandığına göre kıyamet mutlaka kopacaktır. Ancak onun ne zaman kopacağına dair bilgi, sadece Allah’ın (c.c.) katındadır. Kur’an-ı Kerim’de bu konuyla ilgili bir ayette şöyle buyrulur: **“Kıyamet günü mutlaka gelecektir, bunda hiç şüphe yoktur. Fakat insanların bir çoğu buna inanmazlar.”**

HAŞİR VE MAHŞER

Ahret hayatının aşamalarından biri de haşirdir. **Haşir** kavramı sözlükte toplanma ve bir araya gelme anlamlarına gelir. İslami bir terim olarak ise haşir; bütün canlıların öbür dünyada yeniden diriltilerek mahşer denilen yerde, dünyadaki yaptıklarının ve yapmadıklarının hesabını vermek üzere bir araya gelmeleri, getirilmeleri demektir.

NOT: Ahret hayatının aşamalarından biri de haşirdir. **Haşir** kavramı sözlükte toplanma ve bir araya gelme anlamlarına gelir. İslami bir terim olarak ise haşir; bütün canlıların öbür dünyada yeniden diriltilerek mahşer denilen yerde, dünyadaki yaptıklarının ve yapmadıklarının hesabını vermek üzere bir araya gelmeleri, getirilmeleri demektir.

Kur’an-ı Kerim’de haber verildiğine göre dünya hayatında ilahi vahiyden yüz çeviren, peygamberleri yalanlayan inkârcılar kör ve sağır olarak haşredilecektir. Bu husus bir ayette şöyle açıklanır: **“Allah kime hidayet verirse işte doğru yolu bulan odur; kimi de hidayetten uzak tutarsa artık onlara Allah’tan başka dostlar bulamazsın. Kıyamet gününde onları kör, dilsiz ve sağır bir hâlde, yüzükoyun haşrederiz. Onların varacağı ve kalacağı yer cehennemdir ki ateşi yavaştıkça onun alevini artırırız.”**

Mahşer oldukça zor bir aşamadır. Orada insanlar tedirgin bir şekilde ve korku içinde hesaba çekilmeyi bekleyeceklerdir. Özellikle günahkârlar, daha fazla korku içinde olacaklardır. Çünkü dünyadayken Allah’ın (c.c.) emirlerini gözdardı etmişler, şeytanın peşinden gitmişler, dinî ve insani sorumluluklarını yerine getirmekten kaçınmışlardır.

HESAP

Mahşer meydanında toplanan insanlar, burada, dünyada yaptıklarından ve yapmadıklarından hesaba çekileceklerdir. Kur’an-ı Kerim’de yer alan bir ayette şöyle buyrulur: **“Elbette kendilerine peygamber gönderilen kimseleri de gönderilen peygamberleri de mutlaka sorguya çekeceğiz.”** Mahşer gününde herkese, dünyadaki amellerinin yazılı olduğu amel defterleri verilecektir. Kur’an-ı Kerim’de belirtildiğine göre cennetliklerin amel defteri sağdan, cehennemliklerinki ise sol taraflarından verilecektir. Amel defterini sağ taraflarından alanlar büyük bir sevinç ve mutluluk yaşayacaklardır. Amel defterleri soldan verilecek olan günahkârlar ise pişmanlık ve üzüntü içinde kalacaklardır.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

Mahşer gününde mizan da kurulacaktır. Sözlükte ölçü aleti, tartı, terazi anlamlarına gelen **mizan**; İslami bir kavram olarak ahirette insanların günah ve sevaplarının, iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı manevi terazi demektir. Kur'an'da ve hadislerde anlatıldığına göre insanların amelleri mizanda tartılacak, sevapları ağır gelenler kazançlı çıkacak, günahları fazla gelenler ise hüsrana uğrayacaklardır.

CENNET VE CEHENNEM

Allah (c.c.) kullarına karşı son derece adaletlidir. İman eden, ibadetlerini yerine getiren, salih amel işleyen kullarını mükâfatlandıracaktır. Buna karşılık küfür ve şirkte ısrar eden, kötülük yapan günahkar kullarını da cezalandıracaktır. Bu, onun adalet sahibi bir yaratıcı olmasının sonucudur. Çünkü adalet, herkese hak ettiğini vermeyi gerektirir.

NOT: Kur'an'da ve hadislerde sekiz cennetin adı geçer: Naim, Firdevs, Adn, Me'vâ, Karar Huld, Dârü'l-Mukâme, Dârüs's- Selam, Cennet

Ahirette Allah'ın (c.c.) adaleti tecelli edecek, iyiler cennete, kötüler de cehenneme gidecektir. **Cennet**; günahsız kişilerin, günahları affedilen ya da günahlarının cezasını cehennemde çekmiş olan müminlerin, içerisinde sonsuza dek kalacakları mutluluk yurtdur.

Yüce kitabımızda belirtildiğine göre cennete gidebilmek için dünyadayken iman edip salih ameller işlemiş olmak gereklidir. Cennete girenler için ölüm yoktur ve onlar orada ebedî kalıcıdırlar. Bu husus bir ayette şöyle belirtilir: **"İman edip salih ameller işleyenler ise cennetliklerdir. Onlar orada ebedi kalacaklardır."** Cennette olduğu gibi cehennemde de ölüm söz konusu değildir.

Cehennem ise inanılması gereken şeylere inanmayan ya da inandığı halde inanmayanların hayatını sürdüren ve günahı affedilmeyen insanların ahiret aleminde cezalandırılacakları yerdir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere iman etmeyenler cehennemde ebedî kalacaktır. Günahkâr Müslümanlar ise kendileri için takdir edilen cezayı çektikten sonra cennete gidecektir.

NOT: Kur'an'da cehennem; Lezâ, Sakar, Saîr, Cahîm, Haviye gibi ifadelerle de anılır. İslam âlimleri de bu yedi ismin, aynı zamanda cehennemin tabakaları olduğunu ve her tabakadaki azabın şiddetinin farklı olduğunu ifade etmişlerdir.

Kur'an-ı Kerim'de, cennet gibi cehennem hakkında da bilgiler verilir. Buna göre cehennem; inkârcıların, münafıkların, zalimlerin, hakka ve hidayete tabi olmayanların ceza görecekleri azap yeridir.

3. AHIRETE UĞURLAMA

Yüce dinimiz İslam'a göre insan, evrende ayrıcalıklı konuma sahip olan, üstün ve şerefli bir varlıktır. Allah (c.c.) insana kendi ruhundan üflemiş, onu yeryüzünün halifesi kılmıştır. Taşdığı üstün özellikler ve evrendeki şerefli konumu sebebiyle dinimiz, insanı saygıya layık bir varlık olarak görür. Ona, hayatında olduğu gibi ölümünden sonra da saygı gösterilmesini ister. Bunun gereği olarak da dinimizde, ölmüş kişileri ahirete uğurlamaya önem verilir. Geleneğimizde ve kültürümüzde, kaynağını dinimizden alan çeşitli uygulamalar vardır.

ÖLEN KİŞİNİN VASIYET VE BORÇLARI

Vasiyet; bir kimsenin, malını veya malından yararlanma hakkını ölümünden sonra bir kişiye veya bir hayır kurumuna bağışlaması veya bağışlanmasını istemesi. Bir kimsenin ölümünden sonra veya yokluğunda yapılmasını istediği şey de vasiyet olarak nitelendirilir. Yapmak isteyip de yapılamayan işlerin yapılmasını ve takip edilmesini, hayatta olan kişilerden istemek de vasiyettir. Dinimize göre ölen kişinin borcu varsa bu borcun ödenmesi de yakınları için öncelikli bir görevdir. Allah Resulü (s.a.v.), bir kişi öldüğü zaman cenaze namazını kılmadan önce ölen kişinin borcu olup olmadığını araştırmıştır. Borcu varsa onu ödeyecek kadar mal bırakması ya da cemaatten birinin ödemeyi üstlenmesi hâlinde cenaze namazını kıldırmıştır. Dünyaya gelen her insan, bir gün mutlaka ölecektir. Ölümünden kaçış yoktur. Ancak ölümün kişiye nerede ve ne zaman geleceği belli değildir. Bu sebeple insan ölüme her an hazırlıklı olmalıdır. Ölmeden önce, kendisi öldükten sonra yapılmasını istediği şeyleri yazılı olarak kayıt altına almalıdır. "Nasıl olsa yaşam genç. Daha uzun yıllar

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

yaşarım. Vasiyetimi yazmak için zaman var.” diye düşünmemelidir. Kişi, ölmeye önce malının bir kısmını bir hayır kurumuna vb. yerlere vasiyet edebilir. Ancak bu vasiyete konu olan miktarın, malın üçte birini aşmaması gerekir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu konuda ashabını uyarmıştır.

TEÇHİZ VE TEKFİN

Ölen kişi için yıkama, kefenleme gibi işlerin tamamlanıp cenazenin defin için hazır hâle getirilmesine **teçhiz** denir. **Tekfin** ise insana saygının ve değer vermenin bir ifadesi olarak ölen bir kişinin baştan ayağa beyaz bez ile usulüne göre sarılması, kefenlenmesi demektir. Ölen Müslüman'ı yıkamak, kefenlemek, onun namazını kılp dua etmek ve bir kabre defnetmek Müslümanlar için farz-ı kifâyedir. Yıkancak cenaze, teneşir denilen tahtanın üstüne sırtüstü yatırılır. Mevtanın avret yerleri kapatılır ve üzerindeki elbise çıkarılır. Daha sonra, ölen kişinin cenazesi, İslami usullere uygun olarak yıkanır. Erkeğin cenazesini erkek, kadının cenazesini ise kadın yıkar. Cenazenin kapalı bir yerde yıkanması, yıkama esnasında sadece cenazeyi yıkayanla ona yardım eden kişilerin bulunması uygun olur.

Cenazenin yıkanması bitince kefenlemeye geçilir. Yıkanan cenazenin, bütün vücudunu örtecek şekilde kefenlenmesi gerekir. Ölü, kefene sarılmadan önce kefenin güzel kokularla tütsülenmesi âdet olmuştur. Kefen, yıkanıp kurulan cenazenin sarıldığı; yakasız, dikişsiz, desensiz ve genellikle beyaz bezdir. Kefen hem ölen kişinin vücudunun ve avret yerlerinin örtülmesini sağlar hem de bu dünyadan ayrılan kişilerin, öbür dünyaya bir şey götüremeyeceklerini anlatır.

NOT: Dinimize göre şehitler yıkanmaz ve kefenlenmez, şehit oldukları elbiselerle defnedilirler. Onların şehit oldukları elbise, kefen yerine geçer. Şehitlerin cenaze namazı ise kılınır. Peygamberimiz (s.a.v.) Uhud Savaşı'nda şehit olanlar için şöyle buyurmuştur: **“Onları kanlarıyla defnedin. Çünkü Allah yolunda yara alan kimse, kıyamet günü yarası kanayarak (Allah'ın huzuruna) gelir, yaranın rengi kan rengi, kokusu ise misk kokusudur.”**

CENAZE NAMAZI

Ölen Müslüman'ın ahirete uğurlanması sırasında yapılması gereken en önemli görevlerden biri de onun için cenaze namazı kılmaktır. Cenaze namazı, dua niteliğindedir. Ölen Müslüman, Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetine uygun olarak yıkanıp kefenlenir. Daha sonra da cenaze namazı kılınır. Cenaze namazı kılacak Müslümanlar, güzelce abdest alır ve kibleye dönerek imamla birlikte cenaze namazını kılarlar.

Dinimize göre cenaze namazı kılmak, farz-ı kifayedir. Yani bir grup Müslüman, cenaze namazını kılsa diğer Müslümanlardan bu sorumluluk kalkar. Ancak bir yerleşim biriminde, ölen kişinin cenaze namazı kılınmazsa orada yaşayan bütün Müslümanlar bundan sorumlu olur. Çünkü cenaze namazı kılmak dinî ve insani bir sorumluluktur.

Cenaze namazı kılındıktan sonra cemaatten, ölen kişiye haklarını helal edip etmedikleri sorulur ve ölen Müslüman'ın ruhuna Fâtiha okunur. Daha sonra cenaze kabristana götürülerek defnedilir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de bizlere, ölen Müslümanların cenaze merasimine katılmayı tavsiye etmiştir. Örneğin Efendimiz (s.a.v.) bir hadisinde, **“Kim, üzerine namaz kılınıncaya kadar cenazede hazır bulunursa kendisine sevap vardır...”** buyurmuştur.

TAZİYE

Taziye, ölen kişinin yakınlarına başsağlığı ve sabır dilemek, onları teselli edici sözler söylemek, ölünün yakınlarının üzüntüsünü paylaşmak ve hafifletmeye çalışmaktır. Yakınlarını, sevdiği insanları kaybetmek, insanları yalnızlık duygusuna ve büyük bir üzüntüye sevk eder. Böyle zamanlarda sevdiğimiz, yakınlarımızın, akrabalarımızın yanında olmak onlara güç ve moral verir.. Bütün bu sebeplerle cenaze namazına katılmak gibi ölenin yakınlarına taziyede bulunmak da hem dinî hem de insani bir görevdir.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI 11.SINIF

KUR'AN OKUMAK

Kur'an-ı Kerim, bizler için hidayet kaynağı ve hayat rehberi olan, ilahi bir kitaptır. Hem dinimizin ilkelerinin anlayıp yaşamak hem de ölmüşlerimizi hayırla anmak için Kur'an okumak güzel bir davranıştır ve sevaptır. Allah'ın (c.c.) kelamı olan Kur'an'ı okumak aynı zamanda bir ibadettir ve Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) sünnetidir. Müslümanlar, ölen yakınlarını defnettikten sonra onun mezarı başında Kur'an okurlar. Defin işlemi tamamlandıktan sonra da orada bulunanlar, ölen kişi için dua eder ve mezarlıktan ayrılırlar.

DUA ETMEK VE HAYIR YAPMAK

Yüce dinimiz İslamiyette dua etmeye büyük önem verilir ve dua, ibadetin özü olarak değerlendirilir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan birçok ayette duanın önemi dile getirilir. Müslümanlar hem kendileri hem de diğer insanlar için dua etmeye teşvik edilir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) sık sık dua etmiş, bizleri de dua etmeye yönlendirmiştir. Dolayısıyla dua hem ibadettir hem de Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetidir. Peygamberimiz bir hadisinde, "**Dua ibadetin özüdür.**" buyurmuştur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), sık sık kabir ziyaretinde bulunmuş, bu ziyaretlerinde ölen müminler için dua etmiştir. Dualarında Allah'tan (c.c.) onlar için mağfiret ve hayır dilemiştir. Bizlere de ölmüşlerimiz için dua etmeyi öğütlemiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), sık sık kabir ziyaretinde bulunmuş, bu ziyaretlerinde ölen müminler için dua etmiştir. Dualarında Allah'tan (c.c.) onlar için mağfiret ve hayır dilemiştir. Bizlere de ölmüşlerimiz için dua etmeyi öğütlemiştir.

Ölmüşlerimiz için yapabileceğimiz güzel davranışlardan biri de onlar adına hayır yapmaktır. Esasen ölen kişinin amel defteri kapanır. Çünkü insan, artık imtihan yeri olan dünyadan ayrılmıştır. Ancak Peygamberimizi (s.a.v.) bildirdiğine göre üç kişinin amel defteri kapanmaz: Kendisine dua eden salih evlat yetiştirenlerin, faydalı ilim bırakanların ve sadaka-i cariye.

Dinimize göre, bir müslüman imkânları ölçüsünde ölmüş yakınlarının ruhu için yoksullara infakta bulunabilir. Onlar adına çeşme, okul, cami, köprü, sağlık ocağı, hastane gibi insanların faydalanacağı eserler yaptırabilir. Böylece insanlar o eserlerden faydalandıkça ölmüş kişilere sevap yazılmaya devam eder. Bundan dolayıdır ki yaşayan Müslümanlar ölmüş yakınlarını unutmamalı, onlar için hayır yapmalıdır.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

2. ÜNİTE KUR'AN'A GÖRE HZ. MUHAMMED

1.HZ. MUHAMMED'İN ŞAHSİYETİ

Yüce Allah (c.c.) tarafından insanları doğru yola iletmek amacıyla gönderilen son peygamber Hz. Muhammed'dir (s.a.v.). Her Müslüman, Sevgili Peygamberimizi (s.a.v.) iyi tanımalıdır. Yüce kitabımız, bizlere Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'le (s.a.v.) ilgili çeşitli bilgiler verir. Onun insani özelliklerinden ve peygamberlik yönünden söz eder.

Kur'an-ı Kerim, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) herkes gibi bir insan olduğunu belirtir. "De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana İlahınızın bir tek İlah olduğu vahyolunuyor..." "Muhakkak ki sen de öleceksin onlar da ölecekler." buyrulurak Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) de diğer insanlar gibi ölümlü olduğu ifade edilir. Bu ayetlerden de anlaşılıyor ki Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir insandır. O da bir anne ve babadan doğmuş, evlenip çocuk sahibi olmuş, geçimini sağlamak için çalışmış, yorulmuş, dinlenmiş, soğuktan ve sıcaktan etkilenmiş, vb...

Kur'an-ı Kerim, Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insanüstü bir varlık olarak görülmemesi gerektiğini belirtir. Hz. Muhammed (s.a.v.) Mekkeli müşrikleri İslam dinine davet etmeye başladığında onlardan birçoğu Peygamber Efendimize (s.a.v.) inanmadılar. Peygamberin insanüstü bir varlık olması gerektiğini söylediler. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle dile getirilir: "Onlar (bir de) şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! Ona bir melek indirilmeli, kendisiyle birlikte o da uyarıcı olmalıydı! Yahut kendisine bir hazine verilmeli veya içinden yiyip (meşakkatsizce geçimini sağlayacağı) bir bahçesi olmalıydı..." Yüce Allah (c.c.) Mekkelilerin bu ve benzeri sözlerine, Peygamber Efendimizden (s.a.v.) şöyle cevap vermesini istemiştir: "De ki: Ben size, Allah'ın hazineleri benim yanımdadır, demiyorum. Ben gaybı da bilemem. Size ben bir meleğim de demiyorum. Ben, sadece bana bildirilen vahye uyuyorum..."

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) bizler gibi insani özelliklere sahipti ancak o, sıradan bir insan değildi. Allah Resülü (s.a.v.) örnek bir kişiliğe sahipti. Peygamberimiz (s.a.v.), inancı, inancı uğrunda verdiği mücadelesi, ibadetleri, yaşayışı, insan ilişkileri, güzel ahlakıyla bizim için en güzel örnektir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu özelliği üsve-i hasene kavramıyla ifade edilir.

NOT: Zelle; ayak sürçmesi, ayak kayması. "Peygamberlerin hata ile veya unutarak yaptıkları kusurları, ifade eden bir terim. Peygamberler aslında günah işlemezler. Onlar "İsmet" sıfatına sahiptiler. Ancak, istemeden bazı kusurlar işlemeleri de mümkündür. Şu kadar var ki böyle bir hata işleyen peygamber hatasına devam etmez. Allah onu derhal uyararak hatadan uzaklaştırır, yanlışını düzeltir.

2. HZ. MUHAMMED'İN PEYGAMBERLİK YÖNÜ

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'i (s.a.v.) diğer insanlardan ayıran en temel özellik, Onun Yüce Allah'tan (c.c.) vahiy almasıdır. "De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana ilahınızın sadece bir İlah olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabb'ine kavuşmayı umuyorsa iyi iş yapсын ve Rabb'ine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın."

HZ. Muhammed (s.a.v.), Hz. Âdem (a.s.) ile başlayan peygamberlik zincirinin son halkasıdır. O, Allah'ın (c.c.) insanlara hak ve hakikati bildirmek, onları doğru yola iletmek üzere gönderdiği son peygamberdir. Kur'an'da ve İslam kültüründe Hz. Muhammed'in (s.a.v.) son peygamber olması **hatemü'nnebiyyin** kavramıyla ifade edilir. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliği evrenseldir, tüm zamanlara ve bütün insanlara yöneliktir.

Bir peygamber olarak Hz. Muhammed'in (s.a.v.) başlıca sorumlulukları: tebliğ, tebyin, temsil ve teşri.

TEBLİĞ:Sözlükte taşımak, götürmek, ulaştırmak, bildirmek ve erişirmek anlamlarına gelir. Dinî bir terim olarak ise tebliğ, peygamberlerin, vahiy yoluyla Allah'tan (c.c.) gelen ilahi hükümlerin hiçbirini gizlemeden,

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

eksiltmeden ve herhangi bir ilavede bulunmadan aynen insanlara bildirmeleridir.Tebliğ aynı zamanda peygamberlerde bulunması gereken sıfatlardan biridir.

NOT: Peygamberlerin sıfatları: Fetanet(akıllı ve zeki olmaları), İsmet(günahsız olmaları),Tebliğ(allah'tan aldıkları vahyi insanlara ulaştırmaları),Emanet(güvenilir olmaları),Sıdk(doğru sözlü olmaları)

610 yılı, Ramazan ayının Kadir Gecesi'nde, Mekke yakınlarındaki Hira Mağarası'nda Hz. Muhammed'e (s.a.v.) Allah (c.c) tarafından ilk vahiy gönderilmiştir. Böylece Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) elçisi olarak seçilmiş ve peygamber olmuştur. Resulullah'a (s.a.v.) sonraki zamanlarda da peyderpey vahiyler gelmiştir. O, elçilik görevinin gereği olarak bundan sonra insanları hak dine davet etmiş, onlara İslam'ın ilkelerini anlatmıştır.

Hz. Muhammed (s.a.v.), tebliğ görevinin gereği olarak gece gündüz demeden, bıkmadan usanmadan insanlara Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarını öğretmek için çalışmıştır. İslam tebliğine önce en yakınında olan kişilerden, çok güvendiği insanlardan başlamıştır. Üç yıl boyunca gizlice yürüttüğü tebliğ görevini, daha sonra açıktan sürdürmüştür. Akrobalarından, kavminden insanları İslam'ın aydınlık yoluna çağırmıştır. Ardından çarşıda, pazarda, Mekke sokaklarında karşılaştığı yerli ya da yabancı herkese İslam'ın esaslarını tebliğ etmiştir.

İnsanlara ilahi hakikatleri ulaştırmak, onları hak yoluna çağırmak için her türlü çabayı göstermiştir. Bu uğurda asla yılmamış, korkmamış, ümitsizliğe kapılmamıştır. Zaten peygamberler, tebliğ görevini yaparken kimseden korkmazlar. Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) İslam'ı tebliğ süreci, yirmi üç yıla yakın bir süre devam etti. Tek başına çıktığı hak ve hakikat yolunda ona, yirmi üç yıla yakın sürenin sonunda yüz binlerce kişi katıldı. İslamiyet, Allah'ın (c.c.) izni ve yardımıyla Peygamberimiz (s.a.v.) hayattayken onbinlerce insan tarafından tanınıp benimsendi.

NOT: Mekkeli müşriklerin ileri gelenleri, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) İslam tebliğinden vazgeçmesi için her yolu denediler. Ona mevki makam, para vb. teklif ettiler. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.) onların bütün tekliflerini reddetti. Mekkeliler bir gün toplanıp Peygamberimizin (s.a.v.) amcası Ebu Talip'in yanına geldiler. Ona, yeğenini İslam tebliğinden vazgeçmeye ikna etmesini ya da korumaktan vazgeçmesini söylediler. Aksi hâlde kendisine de cephe alacaklarını ifade ettiler. Müşriklerin kararlılığını gören Ebu Talip Peygamberimize (s.a.v.) durumu anlattı. Kendisinin de zor durumda olduğunu söyledi. "Bana da kendine de acı. Bana, gücümün yetmeyeceği şeyi yükleme." dedi. Amcasını dinleyen Hz. Peygamber (s.a.v.), İslam tebliğinde ne kadar kararlı olduğunu şöyle ifade etti: "Ey amca! Allah'a yemin olsun ki bu davamı terk etmem karşılığında Güneş'i sağ elime, Ay'ı da sol elime verseler Allah, dinini güçlendirinceye veya bu yolda canımı verinceye kadar asla davamdan vazgeçmeyeceğim."

TEBYİN: Tebyin kavramı; beyan etmek, açıklamak, izah etmek, gerçeği ortaya koymak anlamına gelir. Hz. Peygamber (s.a.v.) için kullanıldığında bu kavram, Peygamberimizin (s.a.v.) Kur'an'ı ve İslam'ın ilkelerini açıklama görevini ifade eder.Kur'an-ı Kerim, Yüce Allah (c.c.) tarafından Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'e (s.a.v.) indirilmiş olan ilahi bir kitaptır. Kur'an-ı Kerim'de yer alan ilahi ilkeleri en iyi anlayan Sevgili Peygamberimizdir (s.a.v.). Peygamber Efendimizin (s.a.v.) temel görevlerinden biri, Kur'an-ı Kerim'i insanlara açıklamak ve öğretmektir.

Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin bir kısmı herkesin anlayabileceği nitelikte olup son derece açık ve anlaşılırdır. Bazı ayetlerde ise kapalılık söz konusudur. Bu ayetlerde, birden farklı anlama gelen, farklı yorumlanmaya müsait ifadeler bulunmaktadır. İşte Kur'an-ı Kerim'deki kapalı ayetleri, anlaşılması zorolan hususları Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) açıklamıştır. Böylece Kur'an'ın doğru anlaşılmasını sağlamıştır. Örneğin Bakara suresinin 238. ayetinde, "**Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a gönülden boyun eğerek namaza durun.**" buyrulmuştur. Bu ayette yer alan "orta namaz" ifadesinin hangi namaz olduğunu Hz. Muhammed (s.a.v.) açıklamıştır. Bu konuyla ilgili olarak "**Orta namaz, ikinci namazdır.**" buyurmuştur.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

Kur'an-ı Kerim'de abdest, namaz, oruç, zekât, hac, kurban gibi ibadetlerle ilgili çeşitli ayetler vardır. Ancak bu ibadetlerin nasıl yerine getirileceği yüce kitabımızda ayrıntılı bir şekilde açıklanmaz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ibadetlerin yapılışını hem uygulamalarıyla hem de çeşitli açıklamalarıyla insanlara öğretmiştir. Örneğin bir hadisinde, **“Ben namazı nasıl kılıyorsam siz de öyle kılın.”** buyurmuştur. İslam'da emredilen temel ibadetlerden biri de hacdır. Kur'an'da hac ibadeti emredilmiş ancak bu ibadetin yapılışıyla ilgili ayrıntılı bilgi yer almamıştır. Allah Resulü (s.a.v.) haccın yapılışını hem hadislerinde açıklamış hem de bu ibadetin yapılışını uygulamalı olarak ahabına göstermiştir. Bir hadisinde, **“Hacla ilgili yapılması gerekenleri benden alınız.”** buyurmuştur. Ayrıca Peygamberimiz (s.a.v.) kendisine sorulan birçok soruya cevaplar vermiştir. Orucun hangi hâllerde bozulacağını, zekâtın hangi mallardan verileceğini, kurbanın hangi hayvanlardan kesileceğini, abdestin nasıl alınacağını ve abdest bozan durumların neler olduğunu vb. anlatmıştır. Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması zor olan ayetlerini insanlara açıklamıştır. Böylece ilahi mesajların, dinî emirlerin kolayca anlaşılıp öğrenilmesini ve uygulanmasını sağlamıştır.

TEMSİL: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlikle ilgili sorumluluklarından biri de temsildir. **Temsil**, örnek olmak, nasıl yapılacağını örnekleme yoluyla göstermek demektir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) inanç, ibadet, ahlak başta olmak üzere her hususta Müslümanlar için en güzel örnek olmasıdır. Peygamberimiz (s.a.v.), insanlara İslam dininin ilkelerini tebliğ edip ulaştırıyor, açıklıyordu. Bunun yanı sıra o, ilahi ilkelerin hayata nasıl geçirileceğini de yaşayışıyla gösteriyordu. İnançta, ibadette ve ahlaki ilkeleri uygulama konusunda insanlara örnek oluyordu. Allah'ın (c.c.) emrettiği ibadetleri, İslam'ın uyulması gereken ilkelerini öncelikle kendi hayatında uyguluyordu. Böylece insanlara örnek oluyordu.

İslamiyet; barış ve huzurun hâkim olduğu, insanların kardeşçe yaşadığı, hak ve hukukun egemen olduğu, mutlu bir toplum oluşturmayı amaçlar. Bunun için de insanlardan tevhit inancını benimsemelerini, ibadetlerini yerine getirmelerini, güzel ahlaklı olmalarını ister. Dinimiz, Allah'ın (c.c.) istediği gibi bir insan olma yolunda bize bir de rehber, örnek, model insan sunar. Bu model insan, Hz. Muhammed'dir (s.a.v.). Çünkü Hz. Muhammed (s.a.v.), bütün ahlaki güzellikleri kendisinde toplamış örnek bir şahsiyetti.

Hz. Muhammed (s.a.v.) son derece dürüst ve güvenilir bir insandı. O, gerek peygamberlik öncesi hayatında gerekse peygamberliği döneminde asla yalan söylememiştir. Her zaman doğruyu söylemiş, emaneti korumuş, verdiği sözü tutmuştur. İnsanlar her zaman onun elinden ve dilinden güvende olmuşlardır. Mekke halkı, daha risalet öncesi dönemde Hz. Muhammed'e (s.a.v.) güvenilir kişi anlamına gelen el-Emin demiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.), aile fertlerine sevgi ve saygıyla yaklaşırdı. Eşlerine, çocuklarına iyi davranırdı. Onlara değer verir, söz ve davranışlarıyla da bunu ifade ederdi. Hz. Aişe (r.a.), Peygamberimiz (s.a.v.) için “O, herkes gibi bir insandı. Elbisesini temizler, koyununu sağar ve kendi ihtiyaçlarını kendisi görürdü.” buyurarak aile içinde işlere yardım ettiğini belirtmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) maddi ve manevi temizliğe önem verirdi. Akraba ve komşu hakkını gözetirdi. Aile büyüklerini sever ve sayardı. O, vefalı bir insandı, kendisine yapılan iyilikleri unutmazdı. Hak ve adalete önem verir, hiç kimsenin hakkını yemezdi. Çalışmayı sever, helal rızık elde etmek için çaba harcamayı ibadet olarak değerlendirirdi. Dilenmeyi, başkalarının sırtından geçinmeyi hoş görmezdi. Allah Resulü (s.a.v.) son derece mütevazı bir kişiliğe sahipti. Herkesle konuşur, oturur ve sohbet ederdi. Kendisini başkalarından üstün görmezdi. Bir meclise geldiğinde ayağa kalkılmasını istemez, boş bulduğu yere otururdu. İnsanlara değer veren Peygamberimiz (s.a.v.), biriyle karşılaştığında ona selam verir, kendisiyle musafaha ederdi. Karşısındaki kişi elini bırakmadan Hz. Peygamber (s.a.v.) elini çekmezdi. Konuşurken muhatabının yüzüne bakar, karşısındaki kişinin sözünü kesmezdi. Hz. Muhammed (s.a.v.) son derece güler yüzlü, tatlı dilli bir insandı. O, insanlara güler yüz göstermeyi sadaka olarak nitelendirirdi. Karşılaştığı kimselere güler yüzle selam verir, onların hâl ve hatırını sorardı. Resulullah (s.a.v.) hiç kimseye kötü söz söylemez, insanları incitmezdi. Allah Resulü (s.a.v.) merhametli ve bağışlayıcıydı. Özellikle toplumun zayıf kesimlerine daha fazla merhamet gösterirdi. Çocuklara, kölelere şefkatle yaklaşır, kadınlara kötü davranışları da uyarırdı. O, hayvanlara iyi davranılmasını emreder, onlara eziyet edenleri uyarırdı.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

TEŞRİ: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlikle ilgili görevlerinden biri de teşridir. **Teşri**, kanun koymak, hüküm koymak anlamına gelir. İslam'a göre Hz. Peygamber'in (s.a.v.), Müslümanların uyması gereken hususlarla ilgili dinî hüküm koyma yetkisi vardır. Genel olarak İslam âlimleri, Peygamberimizin (s.a.v.), Kur'an'da belirtilenler dışında hüküm koyma, bazı şeyleri haram ve helal kılma yetkisi olduğunu belirtmişlerdir.

Bir gün Peygamberimiz (s.a.v.), gücü yeten Müslümanlara haccın farz olduğunu belirtmişti. Bunun üzerine bir kişi, "Her sene mi ya Resulallah?" diye sormuş, bu soruya bir süre cevap vermeyen Allah Resulü (s.a.v.), adamın ısrarla soruyu tekrarlaması üzerine şöyle buyurmuştu: "...Sizden öncekiler peygamberlerine çok soru sormalarından ve peygamberlerinin buyrukları üzerinde ihtilaf etmelerinden dolayı helak olup gitmişlerdir. Size neyi yasakladıysam ondan kaçının ve neyi emrettiysem gücünüz yettiği kadar onu yapın." Hz. Ali (r.a.), "Resulullah (s.a.v.), mut'a nikâhını (geçici süreli nikâh veya bir dünyalık karşılığı) ve ehlî eşek etini yemeyi Hayber günü yasakladı." demiştir. Bu hadis, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hüküm koyduğu hususlara örnek olarak verilebilir. "Azı dişi olan her yırtıcı hayvanın ve pençesiyle avlanan her kuşun yenilmesi yasaktır." hadisi de İslam'daki haram ve helaller konusunda Peygamberimizin (s.a.v.) hüküm koyma yetkisini göstermektedir. Buna göre ehlî eşeğin; kedi, köpek, kurt, aslan, kaplan; doğan, şahin, kartal gibi hayvanların eti Müslümanlara haramdır.

3. HZ. MUHAMMED'E BAĞLILIK VE İTAAT

Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) seçilmiş elçisidir ve bizim peygamberimizdir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bize Allah'ı (c.c.) ve onun özelliklerini tanıtmış, Rabb'imize (c.c.) nasıl ibadet edeceğimiz hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. Peygamberimiz (s.a.v.) yanlış inançlara sapmamamız için çaba harcamış ve bu konuda örnek olmuştur. O, bizim; Allah'ın (c.c.) istediği gibi imanlı, ibadetlerini yerine getiren, salih ameller işleyen, iyi bir insan olarak yaşamamızı istemiştir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) ümmetini çok sevmiş, ümmetinin iyiliği için çalışmıştır. O, bizlere karşı son derece merhametli ve şefkatlidir. Bizler de bütün bunları bilir, Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'i (s.a.v.) çok severiz. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) büyük bir sevgiyle bağlanır, ona itaat etmeyi bir görev kabul ederiz. Bizleri çok seven ve hep bizim iyiliğimizi isteyen, bunun için çalışan Peygamber Efendimize (s.a.v.) sevgiyle bağlanmak, ona itaat etmek Müslüman olarak hepimizin öncelikli sorumluluğudur. Hem Kur'an'da hem de hadislerde Peygamberimize (s.a.v.) sevgiyi ve bağlılığı emreden pek çok ifade yer almaktadır. Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde, müminlerin Hz. Peygamber'e (s.a.v.) büyük bir sevgiyle bağlı olmaları gerektiği belirtilir.

NOT: İtaat kavramı sözlükte boyun eğmek, yumuşak davranmak, söz dinlemek, alınan emre göre hareket etmek, birinin isteğine, emir ve yasağına isteyerek uymak anlamlarına gelir. Dinî bir terim olarak ise Allah (c.c.) ve Peygamber'in (s.a.v.) emir ve yasaklarına isteyerek uymak, yapılmasından dolayı sevap elde edilen herhangi bir ameli yapmaktır.

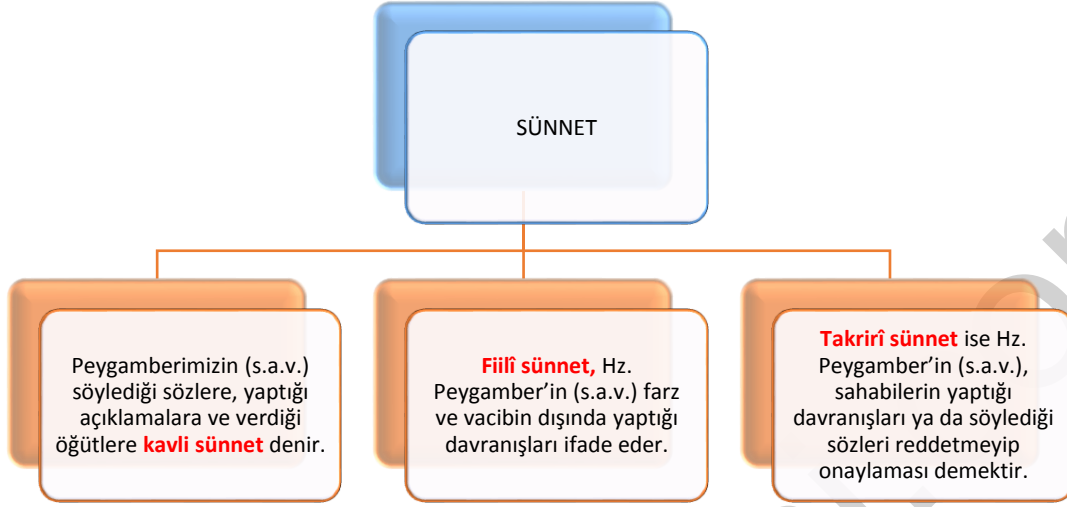
Yüce kitabımızda, "**Kim peygambere itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik.**" buyrulur Hz. Peygamber'e (s.a.v.) itaat etmenin, Allah'a (c.c.) itaat etmek anlamına geldiği belirtilmektedir.

Peygamberimize bağlılık ve itaatin gerçekleşmesi için öncelikle Allah Resulü'nün (s.a.v.) hayatının, hadislerinin ve sünnetinin iyi bilinmesi gerekir. Çünkü bunları bilmeden Peygamber'i (s.a.v.) tanımak, sevmek ve ona bağlılık gösterip itaat etmek mümkün olmaz.

Sünnet kavramı sözlükte; yol, gidişat, huy, karakter, mizaç, hâl, tavır, davranış anlamlarına gelir. Dinî bir kavram olarak ise **sünnet**, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sözleri, fiilleri ve takrirleri yani sahabilerinin söylediği sözleri, yaptığı davranışları onaylamasıdır. Hz. Peygamberimizin (s.a.v.) yapmış olduğu farz ve vacibin dışındaki tavsiyeler, öğütler de sünnet olarak değerlendirilir.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI 11.SINIF

Hadis sözlükte; söz ve haber anlamına gelir. İslami bir terim olarak ise **hadis**; Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sözleri fiilleri ve sahabilerin dine aykırı olmayan davranışlarını onamasıdır. Görüldüğü gibi hadis ve sünnet genel olarak aynı anlamı ifade etmektedir. Bununla birlikte hadis, daha çok Hz. Peygamber'in (s.a.v.) mübarek sözlerini ifade etmek için kullanılmaktadır.

NOT: Peygamberimizin (s.a.v.) hadisleri ve sünneti, dinimizi doğru anlama ve yaşama açısından çok önemlidir. İslam'ın ilkelerini, inanç ve ibadet esaslarını, Kur'an ayetlerinin anlamını doğru öğrenebilmek ancak hadisleri ve sünneti iyi bilmekle mümkün olur. Dolayısıyla Peygamberimizin (s.a.v.) hayatının, hadislerinin ve sünnetinin öğrenilmesi Müslümanlar açısından her zaman büyük önem taşımıştır. Buna bağlı olarak İslam tarihinin ilk dönemlerinden itibaren Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerini içeren eserler yazılmaya başlanmıştır. Bunlardan Kütüb-ü tis'a olarak bilinen dokuz kitap şunlardır:

1) Muhammed b. İsmail Buhârî (öl. 870): el-Câmiu's-Sahih	2) Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî (öl. 875): el-Câmiu's-Sahih	3) İbn-i Mâce Muhammed b. Yezid (öl. 887): es-Sünen
4) Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as (öl. 889) : es-Sünen	5) Muhammed b. İsa et-Tirmizî (öl. 892): es-Sünen	6) Ahmed b. Şuayb en-Nesâî (öl. 915): es-Sünen
7) Mâlik b. Enes (öl. 795): el-Muvatta	8) Ahmed b. Hanbel (öl. 855): el-Müsned	9) Abdullah b. Abdurrahman b. Fazl Dârimî (öl. 868): es-Sünen

Bizler, Peygamberimizi (s.a.v.) çok severiz. Ona tam bir teslimiyetle bağlarız. Allah Resulü'nün (s.a.v.) hayatını, sünnetini ve hadislerini öğrenmeye önem veririz. İnançta, ibadette, ahlakta, kısacası hayatımızın her anında Resulullah'ı (s.a.v.) örnek alırız. Resulullah'ın (s.a.v.) adı anıldığında salavat getiririz. Bizler sadece Peygamberimizi (s.a.v.) değil, onun ehl-i beytini de çok severiz.

Ehl-i beyt, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) ev halkı, aile fertleri demektir. Kapsamı hakkında farklı görüşler bulunsa da yaygın görüşe göre ehl-i beyt denilince genel olarak Peygamberimizin (s.a.v.) eşleri, çocukları ve torunları kastedilmektedir. Bunlardan da özellikle Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kızı Hz. Fâtıma (r.a.), damadı Hz. Ali (r.a.) ve torunları Hasan (r.a.) ile Hüseyin (r.a.) ehl-i beytin mensupları olarak değerlendirilmektedir.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI
11.SINIF

Kültürümüzde Peygamberimize (s.a.v.) olduğu gibi ehl-i beyte de sevgi gösterilmektedir. Milletimiz, çocuklarına Peygamberimizin (s.a.v.) eşlerinin, çocuklarının ve torunlarının adını sıklıkla koymaktadır. Camilerimizin duvarlarını Allah (c.c.) ve Muhammed (s.a.v.) yanında Ali (r.a.), Hasan (r.a.), Hüseyin (r.a.) isimleri de süslemektedir. Ehl-i beyten olan kişilerin hayatını anlatan eserler kaleme alınmakta ve bunlar oldukça fazla okunmaktadır.

www.dindersi.com

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

3.ÜNİTE KUR'AN'DA BAZI KAVRAMLAR

1)İSLAM'IN AYDINLIK YOLU: HİDAYET

Hidayet kavramı sözlükte; yol göstermek, doğru yola iletmek, gerçeğe ulaştırmak, doğru yola gitmek, doğru yolu bulmak, hak ve doğru olanı benimsemek gibi anlamlara gelir. Hidayet kavramının hem insanla hem de Allah'la (CC.) ilgili olan yönü vardır. Bu kavram, insanla ilgili olan yönü ön plana çıkarıldığında "insanın hidayete ermesi, hidayete ulaşması" gibi anlamlara gelir. Allah ile ilgisi düşünüldüğünde ise hidayet kavramı, "Allah'ın (CC.) insana hidayet vermesi, ona hidayet etmesi" anlamını ifade etmektedir. İnsanı ön plana çıkardığımızda hidayet kavramını; günahlarla iç içe bir hayat yaşayan kimsenin dindar hâle gelmesi; günahlarını terk ederek İslam dinine uygun ahlak, ibadet ve davranışlar kazanması olarak tanımlamak mümkündür. Müslüman olmayan bir kişinin, İslam'ı benimseyip Müslüman olması da hidayete ermek, ihtida etmek olarak nitelendirilir. "**(Resulüm!) İşte biz böylece her peygamber için suçlulardan düşmanlar peyda ettik. Hidayet verici ve yardımcı olarak Rabbin yeter.**" İnsanın hidayete ulaşması, ancak Allah'ın (CC.) izni ve takdiriyle gerçekleşebilir. Bu sebeple de doğru yola ulaşmak ve hidayete tabi olmak için Allah'a (CC.) dua etmek, ondan yardım dilemek gerekir.

2) ALLAH'I GÖRÜYORMUŞÇASINA YAŞAMAK: İHSAN

İhsan, Arapça kökenli bir kavramdır. Sözlükte; bir şeyi iyi ve güzel yapmak, iyi, güzel ve faydalı fiil işlemek, iyilik etmek, lütuf ve ikramda bulunmak gibi anlamlara gelir. İhsan sahibi kişilere "Muhsin" denilmektedir. Bir işin ihsan seviyesine ulaşması için o işin hem kendisinin ve yapılış amacının hem de yapılış şeklinin güzel ve değerli olması gerekir. Hz. Peygamber (sav.) ihsanı şöyle tanımlar: "**İhsan, Allah'ı görüyormuşsun gibi ibadet etmendir. Çünkü sen onu görmesen de o seni görmektedir.**" Hadisten anlaşılacağı üzere dinimize göre insan, öncelikle İslam'ın iman esaslarına inanmalıdır. Bunun yanı sıra Allah'a (CC.) karşı ibadetlerini yerine getirme konusunda titiz olmalıdır. Ayrıca ibadetlerini ve işlerini yerine getirirken ihsan üzere olmalıdır. Yani Allah'ın (CC.) her an kendisini gördüğü bilinci içinde davranmalıdır.

3) ALLAH İÇİN SAMİMİYET: İHLAS

İslam dininde önem verilen, Kur'an-ı Kerim'de de sık kullanılan kavramlardan biri ihlaktır. **İhlas** kavramı, sözlükte; samimiyet, içtenlik, kalbî ve karşılıksız sevgi, samimi bağlılık, doğruluk, temizlik, saflık, gösterişsizlik anlamlarına gelir. İslami bir terim olarak ise ihlas; insanın bütün davranışlarında, sözlerinde, inançlarında ve ibadetlerinde yalnızca Allah'ın (CC.) rızasını gözetmesine denir. İhlas; başta iman ve ibadetler olmak üzere tüm söz, iş ve davranışları başka bir sebeple değil, sadece Allah'ın (CC.) sevgisini, rızasını kazanmak amacıyla yapmaktır. İbadetlerde, söz, iş ve davranışlarda; şirk, nifak, gösteriş, menfaat gibi amellerin değerini düşüren ve onları hükümsüz kılan olumsuzluklardan uzak durmaktır.

NOT: İhlas kavramının zıddı riyadır. **Riya**, sözlükte; gösteriş, ikiyüzlülük, sahtekârlık, özü sözü bir olmamak anlamlarına gelir. Dinî bir terim olarak ise Allah (CC.) rızası için yapılması gereken ibadetleri ve güzel davranışları, insanlara gösteriş için yapıp kendini ve ibadetini beğendirme isteği, ibadetleri Allah'tan (CC.) başkasına sunma demektir.

4) ALLAH'IN EMİR VE YASAKLARINA RIYET: TAKVA

Takva sahibi mümin; haramlardan, günahlardan, Rabbinizin (CC.) yasakladığı söz ve fiillerden kaçınma konusunda son derece titiz davranır. Şirk, küfür ve nifaktan uzak durur. Büyük ve küçük, gizli ve açık her türlü günahattan sakınır. Hiç kimsenin görmediği yerde bile kötülük yapmaz, günah işlemez. Sadece farzları yerine getirmeye değil, Peygamber Efendimizin (sav.) sünnetine uyma konusunda da titiz davranır. İş ve davranışlarını sünnete uygun şekilde yerine getirmeye, hayatında Resulullah'ın (sav.) söz ve davranışlarına uymaya gayret eder. Müslüman'ın en fazla önem vermesi gereken hususlardan biri takva sahibi olmaktır. Çünkü Rabbiniz (CC.) Kur'an'da bizlerden bunu istemektedir. Kur'an'ın birçok ayetinde, Allah (CC.) bizleri kendisinden korkmaya, sakınmaya yani takva sahibi olmaya yönlendirmektedir. Örneğin bir ayette şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır."

5) DOSDOĞRU YOL: SIRAT-I MUSTAKİM

Sırat-ı müstakim; Allah'ın (CC.), peygamberleri ve kitapları aracılığıyla gösterdiği dosdoğru yoldur. Sırat-ı müstakim, son din olan İslam'ın bizlere çizdiği istikamet ve yaşam tarzıdır. Kur'an-ı Kerim'in, sınırlarını

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

belirlediği çerçevedir. Her türlü aşırılıktan uzak, mutedil yoldur. İnsan, akıllı ve düşünebilen bir varlıktır. O, varlıklar ve evren üzerinde düşünür. Olaylar üzerinde değerlendirmelerde bulunur. İyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlış ayırt edebilir. Ancak bütün bu özellikler, insanın sırat-ı müstakimi bulması ve ona tabi olması için yeterli değildir. Bu sebeple Yüce Allah (CC.), kullarını doğru yola iletmek, onların sırat-ı müstakim üzere yaşamasını sağlamak amacıyla peygamberler ve ilahi kitaplar göndermiştir. O hâlde sırat-ı müstakime ulaşmak için Allah'ın (CC.) kitabına yani Kur'an'a tabi olmak, Peygamberimizin (sav.) yoluna ve sünnetine uymak gerekir. Rabbimiz (CC.), Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: **"İşte böylece sana da emrimizle Kur'an'ı vahyettik. Sen, kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle doğru yola erıştirdiğimiz bir nur kıldık. Şüphesiz ki sen doğru bir yolu göstermektesin. (O yol) göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın yoludur. Dikkat edin, bütün işler sonunda Allah'a döner."**

6.ALLAH YOLUNDA MÜCAHEDE: CIHAT

Cihat, Arapça kökenli bir kavramdır ve bir şey uğruna çaba harcamak anlamına gelen ceht kökünden gelir. **Cihat** kavramı, sözlükte; güç ve gayret sarf etmek, bir işi başarmak için elinden gelen bütün imkânları kullanmak, söz ve fiille bütün kuvvetini harcayarak çalışmak, yorulmak, aşırı gayret etmek demektir. İslami bir terim olarak ise cihat, farklı anlam genişliklerini içermektedir. İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak, İslam'da, emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münker kavramıyla ifade edilmektedir. İnsanın; her türlü kötülüğe, şeytana karşı verdiği mücadele, içindeki çirkin tutkuları yenme çabası, haramlara ve günahlara karşı nefisle mücadele etmesi de dinimizde cihat kavramının kapsamı içinde değerlendirilmektedir.

7.İYİ, DOĞRU VE GÜZEL DAVRANIŞ: SALİH AMEL

Salih amel, iki kelimeden oluşan Arapça bir kavramdır. **Salih**; iyi, elverişli, yararlı, dürüst, ahlaklı ve güzel anlamlarına gelir. **Amel** ise davranış, hareket, iş, çaba, emek, çalışma ve eylem demektir. Dinî literatürde amel kavramı; niyet ve iradeye bağlı olarak yapılan, dünya veya ahirette ceza ya da mükâfat konusu olan iş, davranış ve filleri ifade eder. **Salih amel**; iman gereği olarak ihlasla ve iyi niyetle yapılan, Kur'an ve sünnete uygun olan her türlü söz, fiil ve davranışa denir. Yapılan bir işin salih amel olarak değerlendirilmesi için öncelikle o işin, sağlam bir imana dayanması, dayanaklarını Kur'an ve sünnetten alması gerekir. Ayrıca yapılan iş sadece Allah'ın (CC.) rızasını kazanmak amacıyla yapılmalı, karşılığında bir menfaat gözetilmemelidir. Salih amel, yüce dinimizin emir ve tavsiye ettiği, kişiye ve topluma faydalı olan her türlü iştir. Salih amel işlemek, Allah'ın (CC.) rızasını ve sevgisini kazanmaya katkı sağlar. Kişiyi sevap kazandırır ve onun cennete gitmesine vesile olur.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

4.ÜNİTE İNANÇLA İLGİLİ FELSEFİ YAKLAŞIMLAR

İnsan, inanma ihtiyacı içinde olan bir varlıktır. Yüce ve üstün bir güce inanmak ve bağlanmak, hak dine iman etmek onun fitratında vardır. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), "Her doğan (çocuk), fitrat üzere doğar. Sonra onu annesi ve babası Yahudi, Hristiyan ya da Mecusi yapar." buyurmuştur. İnanmak insan fitratında var olduğu için tarihin her döneminde insanlar üstün bir güce inanma ihtiyacı hissetmişlerdir. Allah (c.c.) da kullarının bu ihtiyacını doğru ve sağlıklı bir şekilde karşılamak için tarih boyunca peygamberler ve ilahî kitaplar göndermiştir. Bütün peygamberler, insanları Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine inanmaya, sadece ona kulluk etmeye çağırmışlardır. Peygamberler insanlara; inanılması gereken esasları bildirmişler, ibadetlerin neler olduğunu öğretmişler, ahlak ilkelerini açıklamışlar, hak ve hakikat yolunda rehberlik etmişlerdir. Tarih boyunca peygamberlere uyan insanlar olduğu gibi Allah'ın elçilerinin çağırısına kulak tıkayıp yanlış inançlara yönelen kişi ve gruplar da olmuştur. Her dönemde hak dinden sapan, batıl inanç ve uygulamalara yönelen kişi ve gruplar olmuştur. Bunun sonucunda da tarihte ve günümüzde, inançla ilgili birtakım farklı görüş ve yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

Orta Çağ Avrupa'sında kilisenin halk üzerindeki baskısı, akla ve bilime yönelik olumsuz yaklaşımı, sonrasında başlayan Rönesans ve Reform hareketleri, bilimsel ve teknolojik alanda yaşanan baş döndürücü gelişmeler vb. sebepler; Avrupa'da insana, dine, bilime, evrene, dünyaya bakışın değişmesine neden olmuştur. Bu durum da Batı dünyasında genelde Hristiyanlığa, özelde de dine ve dinî değerlere karşı mesafeli duran, akli dinin yerine ikame eden inanç ve anlayışların yaygınlaşmasına yol açmıştır. Bütün bunların sonucunda da geleneksel inanç biçimlerini reddeden birtakım felsefî yaklaşımlar insanlar arasında yayılmış ve benimsenmiştir. Ancak bu inanç ve anlayışlar sadece Avrupa coğrafyası ile sınırlı kalmamış, dünyanın hemen her bölgesinde taraftar bulmuştur. Şimdi bu akımlardan başlıcalarını tanıyalım.

TEİZM: Yunanca kökenli theos kelimesinden türetilmiştir. Theos, tanrı anlamına gelen bir kavramdır. Teizm; evreni ve evrendeki bütün varlıkları yaratan yüce bir Tanrı'nın varlığını savunan inanç ve anlayıştır. Bu düşünceyi kabul eden kimseler teist olarak nitelendirilir.

Teizme göre tanrı,

- Aşkın bir varlıktır ve onun varlığı zorunludur,
- Tanrı; kusursuz, şuurulu ve irade sahibi olup aynı zamanda âlemin yaratıcı sebebidir.
- Tanrı; mutlak kudret sahibidir, her şeyi bilir, iştir ve takdir eder.
- Teizme göre Tanrı'nın özü ve zatı hakkında tam bilgi sahibi olmak mümkün olmazsa da onun varlığı akılla bilinebilir. Uçsuz bucaksız kâinat, evrendeki mükemmel düzen ve işleyiş, her biri farklı özellikte olan milyonlarca varlık, tabiatta meydana gelen olaylar Tanrı'nın var olduğunu kanıtlamaktadır.

NOT: Teizm ikiye ayrılır;

Monoteizm: Tek tanrıcılık demektir. Bu kavram, her şeyi yaratan yüce ve üstün bir Tanrı'nın varlığına inanmayı ifade eder.

Politeizm: Çok tanrıcılık demektir. Bu anlayışa göre tanrı, birden fazladır. Politeistler, her biri farklı özelliklere sahip birden çok Tanrı'nın varlığına inanırlar. Her bir Tanrı'nın, özellikleri gibi görevleri de farklıdır. Bu felsefî inanç biçimine göre yer tanrısı, gök tanrısı, Güneş tanrısı, Ay tanrısı, bereket tanrısı vb. çok sayıda Tanrı'nın varlığı söz konusudur.

Yahudilikte, Yehova olarak isimlendirilen Allah (c.c.), Yahudilerin özel tanrısı konumuna getirilmiş ve Yahudilik evrensel özelliğini kaybederek millî bir din hâline evrilmiştir. Hristiyanlık da Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'tan oluşan teslisi (üçleme) dinin merkezine koyarak tek tanrı inancından uzaklaşmıştır.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

İslamiyet, tevhit inancına dayanır. Tevhit, sözlükte; birleme, bir şeyin bir olduğuna karar verme, tek kılma anlamına gelir. Terim olarak ise Allah'ı (c.c.) zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleme, O'nun tek ve eşsiz olduğuna inanma, O'na hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah (c.c.) için yapma demektir.

DEİZM: Deizm, Latince Tanrı anlamına gelen deus sözcüğünden türetilmiş bir kavramdır. Deizm; Tanrı'nın varlığını ve âlemin ilk sebebi olduğunu kabul etmekle birlikte akla dayalı bir tabii din anlayışı çerçevesinde nübüvveti şüphe ile karşılayan veya inkâr eden felsefi ekolün adıdır. Deizm inancını benimseyen kişilere deist denir.

Deizme göre evrenin ve evrendeki her şeyin yaratıcısı Tanrı'dır. Deistler, Tanrı'nın mükemmelliğini kabul ederler. Ancak ilahi vahyi ve Tanrı'nın evrene müdahalesini reddederler. Onlara göre inancın kaynağı vahiy değildir. Akıl; evreni, varlıkları, yaratılışı gözlemleyerek gerekli inanç bilgisine ulaşabilir. Akılla açıklanamayan olağanüstü durumları içeren mucize de deistler tarafından reddedilir. Esasen deizmde, Tanrı'nın varlığı dışındaki bütün itikadi esasların reddi söz konusudur.

İslamiyet, deist yaklaşımı kesin bir dille reddeder. Dinimize göre evreni ve evrendeki her şeyi yaratan Allah'tır (c.c.). Onun, evren üzerindeki hâkimiyeti sürekli olarak devam etmektedir. Evrendeki her şeyin var olması, varlığını devam ettirmesi Allah'ın (c.c.) sonsuz kudreti, bilgisi ve yaratıcılığı sayesinde olmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de yer alan, "Göklerde ve yerde bulunan herkes, O'ndan ister. O, her an yaratma hâindedir." ayeti bu durumu ifade etmektedir. Rabb'imiz (c.c.) evrenin işleyişine olduğu gibi insan hayatına ve topluma da müdahale etmektedir. Allah (c.c.), insanı yarattıktan sonra başıboş bırakmamıştır. Bu husus bir ayette şöyle belirtilir: "İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder."

MATERYALİZM: Materyalizm, madde anlamına gelen Latince materia kelimesinden türetilmiştir. Materyalizm, kelime anlamı olarak maddecilik demektir. Felsefi bir inanç ve düşünce olarak ise genel anlamıyla materyalizm, maddi âlemin dışında herhangi bir varlık alanı tanımayan görüştür. Materyalistler, evrendeki bütün olayları determinist bir yaklaşımla ele alırlar. Evrenin amaçlı olarak ve bilinçli bir güç tarafından yaratıldığını kabul etmezler. Evrende meydana gelen olayların; bilimsel yasalara bağlı olarak ve zorunlu bir şekilde, sebep sonuç ilişkisi içinde gerçekleştiğini savunurlar.

Materyalistlere göre;

- Evren maddeden ibarettir ve kendi kendine oluşmuştur.
- Madde; zaman, mekân ve bilinçten önce de vardır.
- Evrende olan biten her şey maddi sebeplere bağlı olarak gerçekleşir.
- Evrendeki tek gerçekliğin madde olduğunu savunan materyalistler, her şeyi madde ile açıklarlar.
- Evreni yaratan, idare eden tabiatüstü bir gücün, Tanrı'nın varlığını kabul etmezler.
- Ahiret, melek, şeytan, cennet, cehennem, vahiy, peygamberlik, ilahi kitaplar gibi esaslara inanmazlar. Kader, takdir, sünnetullah gibi kavramlar da materyalist anlayışta kabul edilmez.

İslamiyet, materyalist anlayışı kesin bir dille reddeder. Maddi âlem dışında bir âlemin var olduğunu düşüncesini kabul etmez. Dinimize göre evreni ve evrendeki bütün varlıkları yaratan Yüce Allah'tır (c.c.). Evren ve varlıklar hâdistir yani sonradan meydana gelmiştir. Sonradan meydana gelen bütün varlıkların bir yaratıcısı olması gerekir. İşte bu yaratıcı da Allah'tır (c.c.). Kâinatta her şey, bir amaca matuf olarak, hak ve hikmete binaen, Allah (c.c.) tarafından yaratılmıştır. "Allah; gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak herkese, kazandığının karşılığı verilsin diye yaratmıştır. Onlara zulmedilmez." Evreni yaratan ve yöneten Allah'tır (c.c.). Rabb'imiz (c.c.), evreni yarattıktan sonra kendi hâline bırakmamıştır. Evrendeki bütün olaylar onun takdiri ve düzenlemesiyle meydana gelmektedir. Dinimize göre âlem sadece görünen maddi âlemden ibaret değildir. Görünmeyen âlem de vardır ve buna inanmak dinimizde zorunludur.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

POZİTİVİZM: Pozitivizm; insanlığın tarih boyunca teolojik ve metafizik aşamaları yaşadığını, son olarak da pozitivist düşünce aşamasına yükseldiğini savunur. Buna göre insanlık tarihinin ilk aşaması, teolojik evredir. Bu evrede insanlar, kâinatı yaratan ve doğa olaylarını yöneten birden fazla Tanrı'nın varlığına inanmışlardır. Sonraki aşamada insanlar, çok sayıda tanrı inancını terk edip kâinatı yaratan ve yöneten tek bir Tanrı'nın varlığına inanma aşamasına geçmişlerdir. İkinci aşama ise metafizik evredir. Bu evrede insanlık, doğadaki olayları soyut kuvvetlerle açıklamış, toplumsal olguları ise eşitlik, özgürlük gibi soyut kavramlara dayandırmıştır. Değişen zaman, bilimsel alanda yaşanan gelişmeler, ulaşılan bilgi birikimi insanın düşüncesini de değiştirmiş ve artık insanlık, son aşama olarak pozitivism düşüncesine ulaşmıştır. Artık insanlık deneysel olarak kanıtlanamayan hiçbir bilgiyi kabul etmemektedir. Bu bağlamda pozitivism, doğal olayların sebepleri ile ilgili metafizik güçlere atıfta bulunulmasını reddetmektedir. Onlara göre insanlık, tabiatta meydana gelen olayların işleyişini belirleyen doğa yasalarını keşfetmekle uğraşmaktadır.

Pozitivizme göre insanlığın önceki aşamaları, dindarlık dönemidir. Bu dönemde bilim ve düşünce gelişmediği için insanlar, dine ve metafizik inançlara yönelmişlerdir. Bu sebeple pozitivist anlayış, dini ve dinin ortaya koyduğu ilkeleri "çağ dışı düşünceler, zamanın gerisinde kalmış anlayışlar" gibi ifadelerle eleştirir. Pozitivist yaklaşım, İslam dininin ortaya koyduğu ilkelerle ve ilahi hakikatlerle çelişmektedir. İslam'a göre sağlam duyular, bilgi kaynaklarından biri olmasına karşın tek bilgi kaynağı olarak kabul edilmez. Yüce dinimize göre doğru bilginin kaynakları selim akıl, vahiy ve sağlam duyulardır. Allah (c.c.), peygamberleri aracılığıyla insanlara vahiy göndermiştir. İlahi vahiy yoluyla insanlara doğru yolu göstermiş, hak ve hakikatin ilkelerini açıklamıştır. İlahi vahiy olmasaydı insanlar Allah'ı (c.c.) gereği gibi tanıyamazlardı. Ona nasıl ibadet edeceklerini bilemezlerdi. Ölümünden sonraki hayat, cennet, cehennem, melek, şeytan vb. varlıklar hakkında bilgi sahibi olamazlardı. Dindarlığın, insanlığın başlangıç döneminde geçerli bir olgu olduğunu, bilim geliştikçe insanın dine olan ihtiyacının kalmadığını savunan pozitivist yaklaşım İslam'a göre yanlıştır ve kabul edilemez. Aksine gelişen bilimin ortaya koyduğu yeni bilgiler, yüce bir yaratıcının varlığını ve ona inanmanın gerekliliğini her geçen gün daha güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır.

Pozitivist düşünce, metafizik olguları da reddeder. Duyularla ve deneylerle ispatlanmadığı için görünmeyen âlemi ve varlıkları kabul etmez. Oysa insanın evren ve varlıklar hakkındaki bilgisi son derece sınırlıdır. Olguların, dış dünyanın sadece duyularla algıladıklarımızdan ibaret olduğunu iddia etmek çok da doğru bir yaklaşım olmaz. İnsan, daha evrenin ne kadar büyük olduğunu bilememektedir.

SEKÜLARİZM: Sekülerizm sözcüğü, Latince dünya, yüzyıl, nesil anlamlarında kullanılan seculum kelimesinden türetilmiş bir kavramdır. Sekülerizm; bireyin toplumsal yaşamında, duygu ve düşüncelerinde dinin etkisinin tamamen silinmesi gerektiğini savunan felsefi düşüncedir. Türkçe anlamı itibarıyla sekülerleşme, dünyevilik, dünyevileşme, beşerleşme demektir.

Sekülerizm, insanın ahireti tamamen düşüncesinden çıkarmasını, sadece dünya hayatına önem vermesini ve dünyadaki hayata odaklanarak yaşamasını öngörür. İnsanın; düşüncelerinde, davranışlarında, yaşamının her alanında dinî inançlarının etkisinin hiç olmaması gerektiğini belirtir. Sekülerizme göre din ve dinî değerler tamamen hayatın dışına itilmeli; hayat, sadece bu dünyaya odaklanılarak yaşanmalıdır. İnsan; aşkın olanla, metafizik âlem ve düşüncelerle, öte dünya ile bağını tümüyle koparmalıdır. Hayatını dinî referanslara göre yönlendirmemelidir.

Sekülerizm, İslamiyetin ilkeleriyle çelişmektedir. Çünkü sekülerizm, insanı âdeta dünya yaşamı ile sınırlandırmakta, İslam'ın temel inanç esaslarından ahirete imanı yok saymaktadır. Kur'an, bu yaklaşımı reddetmektedir. "Dünya hayatı ancak bir oyun ve bir eğlencedir. Elbette ki ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?"

AGNOSTİSİZM: Agnostisizm, Yunanca kökenli "agnostos" sözcüğünden türetilmiş bir kavramdır. Agnostos kelimesi, "bilinemez" anlamına gelir. Agnostisizm ise Türkçemize "bilinemezcilik" olarak

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

çevrilmiştir. Felsefi bir inanç olarak ise agnostisizm; Tanrı'nın varlığının bilinemeyeceğini ve kanıtlanamayacağını savunan anlayıştır.

Agnostiklerin en temel özelliği, şüpheli olmalarıdır. Onlar, bütün dinlere ve inançlara şüpheyle yaklaşır. Tanrı'nın var olup olmadığını bilmenin mümkün olmadığını iddia ederler. Onlara göre Tanrı'nın var olup olmadığını bilmek, insanın gücünü aşan bir durumdur. İslam kültüründe bu düşünceyi savunanlar için "bilmiyorum" anlamına "lâ edri" kavramından türetilmiş "lâ edriyye" kavramı kullanılır. Akıllı bir varlık olan insan; evreni, varlıkları ve olayları gözlemlediğinde kâinatı yaratan ve idare eden yüce bir Tanrı'nın yani Allah'ın (c.c.) varlığını bilir. Bizler de hem düşünüp gözlem yaparak hem de peygamberlerin haber verdiği bilgiler sayesinde Allah'ın (c.c.) var olduğunu bilir ve ona iman ederiz. Rabb'imizin (c.c.) varlığı hakkında en küçük bir şüphe duymayız. Bütün bunlardan hareketle İslam'ın agnostik yaklaşımı reddetmektedir.

ATEİZM: Ateizm, tanrı ve din inancına karşı çıkarken bunların yerine başka bir şey, alternatif bir değerler silsilesi ya da inanç önermez. Bu düşüncede, sadece tepkisel bir karşı çıkış söz konusudur. Bu yönüyle de ateizm, insan ruhunu tatmin etmekten uzak bir anlayıştır. Akıllı, düşünen, merak eden bir varlık olan insanın merak ettiği, cevabını aradığı sorulara hiçbir tatmin edici cevap verememektedir. Esasen ateizm, insan fitratına aykırı bir anlayış içermektedir. Çünkü Allah (c.c.) inancı olmaksızın evreni, varlıkları, hayatı, ölümü, insanı anlamlandırmak mümkün olmaz. Bu sebeple tarih boyunca ve günümüzde hak dinden sapmalar olmuşsa da dinsiz toplumlar olmamıştır. Dinsiz, ateist olduğunu söyleyen kişiler geçmişte ve günümüzde var olmuşsa da bunların sayısı çok sınırlı düzeyde kalmıştır. Kur'an-ı Kerim de yaratıcı Tanrı'nın varlığını reddeden inkârcılara şu soruları sormaktadır: "Acaba onlar herhangi bir yaratıcı olmadan mı yaratıldılar? Yoksa kendileri mi yaratıcıdır? Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattılar? Hayır! Onlar bir türlü anlayıp inanmazlar."

NIHİLİZM: Nihilizm, her türlü düzeni ve baskıyı reddeder. Var olan toplum düzenine karşı çıkar, siyasi otoriteyi, toplumsal baskıyı ve kontrolü tanımaz. Nihilistler hiçbir iradeye boyun eğmemek gerektiğini düşünürler. Bu bağlamda dinin, devletin hatta ailenin otoritesine karşı çıkarlar. Onlara göre başta devlet olmak üzere tüm baskıcı kurumlar yok edilmelidir. İnsanın gelişmesi ancak böyle mümkün olur. Bu yönüyle nihilizm, anarşizmi öngören bir anlayış olarak değerlendirilebilir.

Nihilistlere göre evren amaçsız ve anlamsızdır. Evrenin de hayatın da insanın da bir anlamı bulunmamaktadır. Dolayısıyla hayatta, kendisi için yaşanılmaya değer hiçbir şey yoktur. Arthur Schopenhauer (öl. 1860) ve Friederich Niche (öl. 1960), nihilizmin en önemli temsilcileri arasında yer alır. Nihilizm, hayat ve var olmak üzerine son derece katı bir karamsar düşünceye dayanır. Gayesizliği, kötümserliği ve insanı bunalıma götüren olumsuz düşünceleri içeren nihilizm; dünyanın, hayatın, her şeyin kötü olduğu düşüncesini ileri sürer. Dünyanın, olabilecek en kötü dünya olduğunu söyler. Bu sebeple dünyada var olmaksızın hiç olmamayı tercih eder.

Nihilist bakış açısı, İslam'la uyuşmaz. Çünkü İslamiyete göre evren ve insan, amaçsız yaratılmamıştır. Aksine her şey, bir amaca yönelik olarak ve bir hikmete binaen yaratılmıştır. Uçsuz bucaksız evren, milyonlarca yıldız ve gezegen, kâinattaki kusursuz işleyiş Allah (c.c.) tarafından hak ve hikmete uygun olarak yaratılmıştır. İslam, kötümser ve karamsar bakışı kabul etmez. Ümitsizliğe düşmemek gerektiğini hatırlatır. Dinimize göre yeryüzündeki her şey, insan için ve en güzel şekilde yaratılmıştır. İnsan, Allah'ın (c.c.) kendisi için yarattığı nimetlerden serbestçe faydalanmalı ve onları var eden Rabb'ine (c.c.) şükretmelidir. Nihilizm, her türlü otoriteyi reddeder. Yüce dinimize göre ise insan, dünyada belli kurallara bağlı olarak hayatını sürdürmelidir. Allah'a (c.c.) ve Peygamberimize (s.a.v.) itaat etmeli, kendi içinden olan yöneticilerin koyduğu kurallara da uymalıdır. Sadece insanlara değil, hayvanlara ve doğaya karşı da sorumlulukları olduğunu aklından çıkarmamalıdır.

KÖTÜLÜK PROBLEMİ

İnançla ilgili felsefi akımların ortaya çıkmasında ve yaygınlaşmasında kötülük probleminin önemli etkisi vardır. Tarih boyunca ortaya çıkan felsefi inançlar, yeryüzünde kötülüğün olmasını temel problemlerden biri kabul etmiş ve bu problem çerçevesinde tanrı inancıyla ilgili olarak ilahi dinlerin ortaya koyduğu inançlara aykırı düşünceler geliştirmiştir. Felsefi inançlardan bazıları, kötülük problemi sebebiyle tanrıyı inkâr yoluna gitmiş, bazıları ise Tanrı'nın nitelikleri hakkında tartışmalar ortaya atmıştır. Felsefe tarihinde kötülük problemi tartışılırken yeryüzünde çok fazla kötülük olduğu düşüncesi ortaya atılmış ve buna bağlı olarak da "Tanrı'nın kötülükleri için önlemediği" sorusu sorulmuştur. Ateizm, yeryüzünde kötülüklerin var olmasını, tanrıyı inkâr için bir bahane olarak ileri sürmüştür. Yeryüzünde çok kötülük olmasını, adaletsizliklerin, haksızlıkların yaygın bir şekilde var olmasını, Tanrı'nın olmadığını kanıtı olarak ortaya atmıştır. Deizm gibi bazı inanç biçimlerinde ise Tanrı'nın yeryüzündeki hayata ve gerçekleşen durumlara hiç karışmadığı düşüncesi ön plana çıkmıştır.

İslamiyet, kötülük probleminde felsefi inanç biçimlerinin baktığı açıdan bakmaz. İslam kültüründe genel olarak iyilik hayır, kötülük de şer kavramıyla ifade edilir. İnançımıza göre hayrı da şerri de yaratan Allah'tır (c.c.). Allah'ın (c.c.) şerri yani kötülüğü yaratması, olumsuzluk olarak değerlendirilemez. Bu, ilahi imtihanın gereğidir. Allah (c.c.), insanı hayra da şerre de yönelme potansiyeline sahip bir varlık olarak yaratmıştır. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklanır: "Nefse ve ona birtakım kabiliyetler verip de iyilik ve kötülüklerini ilham edene yemin ederim ki nefsinin kötülüklerden arındırılan kurtuluşa ermiş, onu kötülüklerle, günahlarla kirletip karartan ise (en büyük) felakete uğramıştır"

Yeryüzünde kötülüklerin ve adaletsizliğin olmasını bir olumsuzluk olarak değerlendirip bunun sorumluluğunu da Allah'a (c.c.) yüklemek, insanın özgürlüğünü ve sorumluluğunu göz ardı etmek olur. Yeryüzünde kötülükler varsa bu, insanın aklını ve iradesini kötü yönde kullanmasından kaynaklanmaktadır.

2.YENİ DİNİ HAREKETLER

Yeni dinî hareketler ifadesi, özellikle 1950 yılından sonra Batı dünyasında ortaya çıkıp yaygınlaşan, dinsel anlamda geleneksel anlayışlara meydan okuyan ve alternatif bir hayat tarzı sunan birbirinden farklı oluşumları ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Batı dünyasında, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nde yaygındır.

Yeni dini hareketlerin özellikleri:

- Harekete yeni üye kazandırmak için misyoner gibi çalışmak esastır.
- Mutlak otoriteye sahip karizmatik bir lidere ve belirli bir ideolojiye dayanmalarıdır.
- Tanrı'yla veya mutlak varlıkla ilişki kurmayı önerir ve bu imkânı sunduklarını iddia ederler.
- Kendilerine özgü ahlaki normlara sahiptir.
- Hareketin liderine kayıtsız teslimiyet, itaat ve bağlılık esastır.
- Hareketin lideri, hem otoriter hem de karizmatik özelliğe sahiptir.
- Üyelerin, hareketin ilkelerini eleştirme hak ve özgürlüğü yoktur.
- Milenyum olgusuna kuvvetli vurgu söz konusudur.

NOT: Yeni dinî hareketler, kıyamet tarikatları olarak da adlandırılmaktadır. Çünkü bu hareketlerden bir kısmı, kıyametin yakın bir zamanda kopacağını iddia etmekte, hatta bunun için tarih vermektedir. Kıyametin dehşet ve şiddetini yaşamamak için de bazı tarikat grupları üyeleri arasında toplu intihar vakaları yaşanmaktadır. Bu hareketlerden bir kısmı da insanlığın ve yeryüzünün kötülüklerden kurtulması için kıyametin gerekli olduğunu savunmaktadır. Kıyametin yaklaştığı ve bir kurtarıcının geleceği inancı da bu oluşumlarda vardır. Bu kurtarıcı da genellikle hareketin lideridir. Yeni dinî hareketlere milenyum tarikatları da denilmektedir. Çünkü bu hareketlerden bir kısmına göre kıyametten önce barış ve huzurun hâkim olduğu

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

bin yıllık bir mutluluk dönemi yaşanacaktır. Bu dönemde ilahi ya da insanüstü bir rehberin önderliğinde kötülüğün güçleri yok edilecek; insanlar bir daha mutsuzluk, acı, yokluk, adaletsizlik, zulüm ve kötülük görmeyecekleri bir yaşama kavuşacaklardır.

Batı dünyasında bilim, edebiyat, sanat, felsefe vb. alanlarda yeni fikirlerin ve anlayışların ortaya çıkmasını, bu konularda çok sayıda eserin yazılmasını sağladı. Hem yaşanan bu değişim süreci hem de dinin geçmişte birey ve toplum yaşamında oynadığı olumsuz rol, zaman içinde dinin birey ve toplum hayatında etkisini azalttı. Batı'da sekülerist anlayış yaygınlaştı ve insanlar dinden uzaklaşmaya başladı. Yaşanan değişim ve dönüşüm sürecinde Hristiyanlığın âdeta içi boşaltıldı. Dayandığı manevi ve kültürel dayanakları kaybeden Hristiyan Batı toplumu, köksüz kaldı. Ancak yaşanan tüm bu değişimler, Batı insanına mutluluk ve huzur getirmedi. Manevi açıdan tatmin duygusu yaşayamayan Batı insanında oluşan bu boşluğu, yeni dinî hareketler doldurdu.

Yeni dinî hareketlerin, ülkemizde de etkisi zaman zaman görülmektedir. Örneğin bunlardan Hristiyanlık temeline dayanan Yehova Şahitleri hareketi ile bir tür rahatlama ve zihin tekniği olan Hint kökenli transandantal meditasyonu esas alan anlayış ülkemizde çalışmalar yapmaktadır. Genel olarak yeni dinî hareketler, bir tür misyonerlik faaliyeti sayılabilecek çalışmalarla milletimizin evlatlarını dininden, değerlerinden ve kültüründen kopartmaya çalışmaktadır. Beyin yıkama, bireysel ve grup terapileri, uyuşturucu kullanımını özendirme ve yaygınlaştırma, psikoterapi ve meditasyon gibi yollarla gençleri dinden uzaklaştırıp kendi amaçlarına yönlendirme çabası içine girmektedirler.

Yeni dinî hareketler, insanların içine düştüğü manevi boşluğu, yaşadığı çıkmazı, dinî hassasiyetleri kendi çıkarları için kullanmaktadır. Onların paralarını, çocuklarını, mallarını, mülklerini ellerinden almaktadır. İnsanların sosyal ve ekonomik imkânlarını kendi planları için kullanmaktadırlar. İnsanların dine olan inançlarını, manevi değerlere olan bağlılıklarını istismar etmektedir.

Din istismarı, dinin ve dinî değerlerin ekonomik, politik vb. çıkar elde etmek amacıyla kullanılmasıdır. Din, tarih boyunca birey ve toplum için çok önemli bir değer olmuştur. İnsanlar dinleri ve inançları uğruna zamanlarını, mallarını, mülklerini, yeri geldiğinde canlarını feda etmekten çekinmemişlerdir. Din söz konusu olduğunda birçok fedakârlık yapmışlardır. Dinin insan üzerindeki gücünü ve yaptırımını iyi bilen bazı kötü niyetli kişiler, bunu kullanma yoluna gitmişlerdir. Kendileri dine ve dinî değerlere bağlı olmadıkları hâlde öyle görünmüşler, böylece insanları aldatmışlardır. Kendi gizli amaçlarını insanlardan gizlemişlerdir. Böylece dini ve dinî değerleri istismar ederek insanları yönlendirmişler, onların ekonomik, toplumsal vb. güçlerini kendi çıkarları için kullanmışlardır.

Dini istismar eden kişi ve gruplar, özellikle ekonomik ve sosyal durumu dezavantajlı olan gençleri ve çocukları hedef almakta ve kullanmaktadırlar. Ekonomik sıkıntı içinde olan, ailesinden gerekli ilgiyi görmeyen veya anne babasını kaybetmiş ya da farklı ruhsal bunalım yaşayan çocukları ve gençleri kandırmaktadırlar.

Din istismarının sonuçları:

- Dinin istismar edildiği toplumlarda dinî olanla olmayan birbirine karışır. Toplumda hurafe ve batıl inanışlar yaygınlaşır.
- Dinin değer olmaktan çıkarılıp istismar aracı olarak görülmesi, toplumda insanları dindar görünmeye, ikiyüzlülüğe sevk eder.
- Dinin istismar edilmesi, insanların birbirine olan güvenini yok eder. Bunun sonucunda da dinin birlik ve beraberliği sağlayıcı işlevi zedelenir.
- Din istismarı, insanların dine olan inancını ve bağlılığını azaltır. Çünkü samimiyetle dine bağlanan ve bu bağlılığın istismar edilmesi sebebiyle aldatıldığını fark eden insanlar, dinden ve dinî değerlerden uzaklaşırlar.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

Dinin birey ve toplum üzerindeki etkisine, yaptırım gücüne bağlı olarak hemen her dönemde hem dini hem de dinî değerleri istismar eden kişiler, gruplar olmuştur. Bu durum günümüzde de devam etmektedir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de FETÖ (Fethullahçı Terör Örgütü) ve benzeri illegal örgütler, dini istismar etmektedir. Esasen dış güçlerle bağlantılı olan ve onlara hizmet etmek hedefi üzerine kurulan FETÖ, yıllarca asıl amacını halktan gizlemiş; kendisini dine ve dinî değerlere son derece bağlı, samimi Müslüman bir oluşum olarak sunmuştur. Ancak bu oluşumun gerçek yüzü, 15 Temmuz 2016 günü teşebbüs edilen darbe girişimiyle ortaya çıkmıştır. FETÖ'nün, dış güçlerle iş birliği yaptığı, ülkemizin ve milletimizin parçalanmasına hizmet etmek üzere örgütlenmiş bir kukla yapı olduğu görülmüştür.

Dinin yanlış anlaşılmasının ve istismar edilmesinin yol açtığı sonuçlardan biri **de İslamofobidir**. İslamofobi, İslam korkusu anlamına gelen bir kavramdır. İslam dininin şiddet içeren, korkutucu bir din olduğu, bu nedenle de mutlaka ona karşı önlem alınması ve onunla mücadele edilmesi gerektiği varsayımına dayanır.

İslamofobi, Batı dünyasında oldukça yaygındır ve bunu besleyen bazı etkenler mevcuttur. Siyasilerin İslamofobiyi kullanması, cehalet, yükselen ırkçılık akımları, İslam'ı tanımama vb. sebepler bunlara örnek verilebilir. İslamofobiyi güçlendiren en önemli sebeplerden biri de din adına şiddet uygulayan, terör eylemleri yapan, katliamlar gerçekleştiren DEAŞ gibi illegal ve marjinal gruplardır.

Din adına şiddete başvuran DEAŞ gibi terör örgütleri, Kur'an ayetlerini kendilerine göre ve bağlamından kopararak yorumlamakta, böylece dinin mesajını çarpıtmaktadırlar. Din adına cana kıymakta, katliamlar yapmakta, terör eylemleri gerçekleştirmektedirler. Böylece Allah (c.c.) adına, İslam uğruna cihat ettiklerini savunmaktadırlar. Böyle yaparak da İslam'ın şiddetle özdeş bir dinmiş gibi algılanmasına neden olmakta, dine büyük zarar vermektedirler. İnsanların İslam'dan korkmasına, uzaklaşmasına hatta nefret etmesine yol açmaktadırlar. Oysa İslam, başkalarına zarar verilmesini asla onaylamaz. Dinimize göre bir insanı öldürmek bütün insanları öldürmekle, bir insanın hayatını kurtarmak da bütün insanlığa hayat vermekle eş değerdir.

Yüce dinimiz, insanın mutluluğunu ve huzurunu hedefler. İnsanların barış ve huzur içinde, kardeşçe yaşamasını ister. Buna yönelik de ilkeler ortaya koyar. Esasen İslam kelimesi zaten barış, esenlik, güven, güven içinde olma gibi anlamları içerir. Bu durum da İslam'ın, özü itibarıyla barışı esas aldığı gösteren güzel bir örnektir.

1. YAHUDİLİK

Yahudilik, yaşayan en eski vahiy kaynaklı dindir. Bu din, tahrif edilerek millî bir yapıya büründürülmüştür.

Yahudiler, günümüzde başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere çeşitli ülkelerde yaşamaktadırlar. Orta Doğu'da bulunan İsrail de Yahudilerin kurduğu bir devlettir.

Tarihçe

Yahudiler, tarihlerini Hz. İbrahim'le (a.s.) başlatırlar. Hz. İbrahim'le (a.s.) oğlu Hz. İshak (a.s.) ve onun oğlu Hz. Yakup'un (a.s.) Yahudilik tarihi açısından önemli bir yeri vardır. Bunlar, Yahudi milletinin ataları kabul edilir. Hz. İshak'ın (a.s.) oğlu Hz. Yakup (a.s.), dayısının iki kızıyla evlendi. Eşlerinden ve cariyelerinden on iki oğlu dünyaya geldi. İşte İsrailoğullarının on iki kabilesi, Hz. Yakup'un (a.s.) on iki oğluna dayanmaktadır.

NOT: İsrailoğulları için Yahudi kavramı da kullanılır. Babil Sürgünü'nden sonra Filistin'deki Yahuda bölgesine nispetle İsrailoğullarına **Yahudi** denilmiştir. Yahudi ismi, Hz. Yakup'un (a.s.) büyük oğlu Yahuda'dan gelmektedir. Yahuda, aynı zamanda İsrailoğullarının on iki kabilesinden biridir. **Musevi**, Hz. Musa'nın (a.s.) şeriatına bağlı olan kimse demektir. Yahudiler için kullanılan kavramlardan biridir. **İbrani** de Yahudiler için kullanılan kavramlardan biridir. Yahudilik tarihinde önemli yeri olan Hz. İbrahim'in (a.s.) büyük atasının adı Eber'di. Bundan dolayı Hz. İbrahim'e (a.s.), Eber'in soyundan gelen anlamında İbrani, onun konuştuğu dile de İbranice denilmiştir. Yahudiler açısından İbrani terimi, kendilerinin ilk ataları sayılan Hz. İbrahim (a.s.), Hz. İshak (a.s.) ve Hz. Yakup (a.s.) ile onların çocuklarını ifade eder. Hz. Yakup'un (a.s.) lakabı İsrail'dir. Ona bu lakabın verilmesinin sebebi şudur: Hz. Yakup (a.s.) ailesiyle birlikte bir yolculuk esnasında yolda insan şeklinde bir varlıkla karşılaşır. Onunla sabaha kadar güreşir. İnsan şeklindeki varlık Hz. Yakup'u (a.s.) yenemeyince onu kutsar. Kutsadıktan sonra adının ne olduğunu sorar. Yakup olduğunu öğrenince de "Artık sana Yakup değil İsrail denecek. Çünkü sen Tanrı'yla güreşip onu yendin." der. Bu olaydan sonra Hz. Yakup'a (a.s.) İsrail, onun soyundan gelenlere de **İsrailoğulları** denir.

Hz. Yakup'un (a.s.) oğulları, kıskançlıkları sebebiyle kardeşleri Yusuf'u (a.s.) kuyuya attılar. Onu bir kervan, kuyudan çıkarıp Mısır'a götürdü ve köle olarak Mısır vezirine sattı. Mısır vezirinin evinde büyüyen Hz. Yusuf (a.s.), vezirin eşinin iftirasına uğradı ve yıllarca zindanda yattı. Hz. Yusuf (a.s.), suçsuzluğunun anlaşılması üzerine serbest kaldı. Bunun ardından Mısır'ın hazineden sorumlu yetkilisi oldu. Mısır'a erzak almaya gelen kardeşlerine kendisini tanıttı ve onları affetti. Babası ve diğer aile fertlerini de Mısır'a getirtti. Bundan sonra İsrailoğulları Mısır'da yaşamaya başladılar. Ancak Hz. Yusuf'un (a.s.) vefatından sonra İsrailoğulları köleleştirildiler.

İsrailoğulları Mısır'da köle olarak yaşarken Mısır firavunu bir rüya gördü ve bunu yorumculara anlattı. Rüya yorumcuları Firavun'a, yakında İsrailoğullarından bir erkek çocuğu dünyaya geleceğini ve kendisinin saltanatına son vereceğini söylediler. Bunun üzerine Firavun, İsrailoğullarından doğacak bütün erkek çocukları öldürülmesini emretti. Hz. Musa (a.s.) da o yıl dünyaya geldi. Annesi, çocuğunun öldürülmesinden korktuğu için onu bir beşik içinde Nil Nehri'ne bıraktı. Firavun'un sarayındaki görevliler onu nehirde görünce hemen aldılar. Firavun, karısının da isteğiyle o çocuğu evlat edindi. Böylece Hz. Musa (a.s.) Firavun'un sarayında büyüdü. Hz. Musa (a.s.), bir gün şehirde dolaşırken İsrailoğullarından biri ile bir Mısırlının kavga ettiğini gördü. Kavgaya müdahale eden Hz. Musa (a.s.), istemeyerek Mısırlının ölümüne sebep oldu. Cezalandırılmaktan korktuğu için de Medyen'e gitti. Orada evlendi, bu evlilikten çocukları dünyaya geldi. Yıllar sonra Mısır'a dönmeye karar veren Hz. Musa (a.s.), dönüş yolunda, Horeb denilen yerde Allah(c.c.) tarafından peygamber olarak görevlendirildi. Kardeşi Harun (a.s.) da kendisine yardımcı olarak verildi. Hz. Musa (a.s.), Mısır'a gelip Firavun'u Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine imana davet etti. Tanrılık iddiasında bulunan Firavun'a, bu iddiasından vazgeçmesini söyledi. Ayrıca ondan, İsrailoğullarını serbest bırakmasını istedi. Ancak Firavun, Hz. Musa'nın (a.s.) gösterdiği açık mucizelere ve ortaya koyduğu tüm çabalara rağmen

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

inkârcılıkta direnmeyi sürdürdü. İsrailoğullarını da serbest bırakmayacağını söyledi. Bunun üzerine Mısırlıların başına çeşitli felaketler geldi. Firavun, Mısır halkının da baskısıyla inadından vazgeçti. Hz. Musa (a.s.), İsrailoğullarını alıp Mısır'dan çıktı. Sina Dağı'na vardığında Allah (c.c.) ona, Yahudiliğin temel ilkelerini oluşturan on emri levhalar hâlinde verdi.

NOT: On emir:

- 1) Seni Mısır'dan, esaret evinden çıkararak Tanrı'nın benim. Benden başka ilahın olmayacak.
- 2) Kendine, yukarıda gökyüzünde, aşağıda yeryüzünde ya da yer altındaki sulara yaşayan herhangi bir canlıya benzer put yapmayacaksın. Putların önünde eğilmeyecek ve onlara tapmayacaksın.
- 3) Rabb'in adını boş yere ağzına almayacaksın.
- 4) Cumartesi gününü daima hatırlayıp onu kutsal sayacaksın. Haftanın altı günü çalışacak, bütün işlerini yapacak, yedinci gün ise istirahat edeceksin. Cumartesi günü, istirahata tahsis edilmiş umumi dinlenme günüdür. O gün sen, oğlun, kızın, erkek ve kadın kölen, hayvanların, aranızdaki yabancılar dâhil hiçbiriniz çalışmayacaksınız.
- 5) Anne ve babana hürmet edeceksin.
- 6) Öldürmeyeceksin.
- 7) Zina yapmayacaksın.
- 8) Çalmayacaksın.
- 9) Komşuna karşı yalancı şahitlik etmeyeceksin.
- 10) Komşunun evine, karısına, hizmetçisine, öküzüne, eşeğine, kısaca hiçbir şeyine göz dikmeyeceksin.

Hz. Musa (a.s.), Sina Dağı'nda on emri aldıktan sonra vadedilen kutsal topraklara doğru yola çıktı. İsrailoğulları bu süreçte Hz. Musa'ya birçok zorluk çıkardılar. Allah (c.c.) da onları cezalandırdı. Hatta İsrailoğulları kırk yıl çölde dolaştılar. Burada İsrailoğullarından birçok kişi telef oldu. Hz. Musa (a.s.), kendisine vahyedilen ilahi mesajları bir kitap hâline getirip Ahit Sandığı'na koydu. İsrailoğulları bu sandığa çok önem verdiler ve her zaman onu yanlarında taşıdılar. Hz. Musa (a.s.), Moab diyarında 120 yaşındayken vefat etti.

Hz. Musa'nın (a.s.) peygamberliği döneminde Yahudiliğin inanç, ibadet, ahlak ve hukukla ilgili temel ilkeleri belirlendi. İsrailoğullarının, kutsal topraklara gidecekleri zaman kuracakları devletin yapısı da bu dönemde ortaya kondu. Hz. Musa'dan sonra İsrailoğulları çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya kaldılar. Çeşitli milletlerin egemenliğine girdiler. İsrailoğulları, en parlak dönemlerini Hz. Davut (a.s.) ve Hz. Süleyman (a.s.) zamanında yaşadılar. Hz. Davut (a.s.), İsrailoğullarının başına geçtiğinde Kudüs'ü fethedip başkent yaptı. Böylece İsrailoğulları, kendilerine vadedildiğine inandıkları kutsal toprakları ele geçirmiş ve buraya yerleşmiş oldular. Hz. Davut (a.s.), Kudüs'te büyük bir mabet inşa etmek için çalışmalar başlattı. Ancak bu mabedi kendisi tamamlayamadan vefat etti. Kutsal mabet, Hz. Süleyman (a.s.) tarafından tamamlandı. Süleyman Mabedi de denilen bu mabet, tarih boyunca çeşitli dönemlerde tahrip edilmiştir. Günümüzde bu Yahudi kutsal mabedinin sadece batı duvarı kalmıştır. Ağlama Duvarı da denilen bu duvar, Yahudiler için çok önemli bir ibadet yeridir.

Hz. Süleyman'ın (a.s.) vefatından sonra İsrailoğulları dağılıp parçalandılar. Çeşitli milletlerin saldırısına uğrayıp onların egemenliği altına girdiler. MÖ 587 yılında Babilliler Kudüs'ü ele geçirip kutsal mabedi tahrip ettiler. İsrailoğullarını buradan çıkarıp sürgün ettiler. Daha sonra Babillileri yenen Persliler, İsrailoğullarının tekrar Kudüs'e girmesine ve burada kutsal mabedi yapmasına izin verdiler. Bu dönemde Yahudi bilgini Ezra'nın önderliğinde Yahudiliğin kurum ve kuralları sistemleştirilip yeniden yaşatılmaya başlandı. Kaybolan ve tamamen unutilan Tevrat, Ezra tarafından yeniden yazıldı. MÖ 330'lu yıllarda da Kudüs, Yunanlıların hâkimiyetine girdi. Milattan sonra Kudüs'ü işgal eden Romalılar, kutsal mabedi yıktılar ve Yahudileri buradan çıkarıp sürgün ettiler. Mabedin yıkılmasından sonra Yahudiler dünyanın çeşitli yerlerine dağıldılar.

NOT: Yahudiliğin en önemli iki sembolünden biri, menora olarak da bilinen yedi kollu şamdandır. Onların bir diğer önemli sembolü ise iç içe geçmiş iki yıldızdan oluşan Kral Davut'un (a.s.) mührüdür.

Yahudilikle ilgili bilinmesi gereken kavramlardan biri de **siyonizmdir**. Siyonizm, adını Kudüs'ün en yüksek tepesi olan Sion'dan almaktadır. Yahudilikte Sion kavramı, aynı zamanda Kudüs'ü ve genel olarak

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

vadedilmiş toprakları ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Siyonizm, Yahudi halkının, Sion merkezli bir dünya devleti kurma hedeflerini ifade eder. Buna göre Siyonizm, tarihte İsrailoğullarının vadedilen topraklara dönmesini ve Yahudi hayatının yeniden canlandırılmasını savunan Yahudi milliyetçiliğidir. Siyonizm, Yahudilerin, kendilerine vadedilen tarihî topraklarına döneceği, Filistin’de bir devlet kuracağı inancını ve hedefini ifade eder.

İnanç Esasları

Yahudiliğin inanç esasları, açık ve net bir şekilde Tevrat’ta yer almamaktadır. Bununla birlikte Yahudilik tarihinin çeşitli dönemlerinde din adamları tarafından bu dinin inanç esaslarını belirlemeye yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır. Ancak bunlar genellikle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. XII. asırda Musa b. Meymun, Yahudiliğin inanç esaslarını belirlemiştir. Ancak söz konusu inanç esaslarının, bütün Yahudi mezhepleri tarafından kabul gördüğünü söylemek mümkün değildir. Musa b. Meymun tarafından ortaya konulan Yahudiliğin inanç esaslarının her biri, “Tam bir imanla inanırım ki” ifadesiyle başlamaktadır.

Yahudilik tek tanrılı bir dindir. Tanrı’nın çeşitli isimleri olmakla birlikte en kutsal ismi Yehova’dır. Bu ismi gereksiz yere ağza almak yasaktır. Yahudiliğe göre Tanrı, her şeye hükmeden yüce bir varlıktır. Onun bedeni, şekli, eşi, benzeri, ortağı yoktur. Tanrı’nın gücü sınırsızdır. Yahudilikte Tanrı’ya; güreşmek, yorulmak, dinlenmek gibi insani özellikler atfedilmiştir.

Yahudi inancına göre son peygamber Yahudilere gönderilen Malaki’dir. Bu sebeple Yahudiler Hz. İsa’nın (a.s.) da Hz. Muhammed’in (s.a.v.) de peygamberliğini kabul etmezler. Onlar, peygamberlerin masumiyetini de reddederler. Yahudilere göre peygamberler sıradan insanlar olup diğer insanlar gibi günah işleyebilirler. Kadınlar arasından da peygamber seçilebilir.

Yahudiliğin kutsal metinleri, yazılı ve sözlü olmak üzere iki gruptur. Yazılı metinler; Tevrat (Tora), Neviim (peygamberler) ve Ketuvim (kitaplar) olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bunlardan Tevrat Hz. Musa’ya (a.s.) verilmiştir ve Tanah olarak adlandırılır. Tevrat’ta Hz. Musa’nın (a.s.) ölümüne kadar gerçekleşen olaylar ile Tanrı’nın Hz. Musa’ya (a.s.) gönderdiği kanunlar yer alır. Ancak günümüzdeki Tevrat, Hz. Musa’ya (a.s.) verilen ilahi kitabın aynısı değildir. Çünkü Tevrat, daha sonraki dönemlerde tahrif edildiği için aslımı koruyamamıştır. Tanah’ın diğer iki bölümü olan Neviim ve Ketuvim’de ise İsrailoğullarının Hz. Musa’dan (a.s.) sonraki tarihleri ve diğer İsrail peygamberlerine gönderildiğine inanılan vahiyler yer alır. Hz. Davut’a (a.s.) gönderilen Zebur da Mezmurlar adıyla Kitaplar bölümünün içinde yer almaktadır. Yahudi kutsal metinlerinin sözlü olanları, Tanah’ın tefsirlerini içerir. Bunlar Mişna ve Gemara’dır. Mişna Tanah’ın, Gemara da Mişna’nın yorumudur.

Ahret inancı konusunda da Yahudi mezhepleri arasında bir görüş birliği söz konusu değildir. Bazı Yahudi mezheplerinde ahret inancı yer almaz. Bazı mezheplere göre ise Mesihî dönemin sonunda dünya yıkılacak ve haşir başlayacaktır. Hem ruh hem de bedenle gerçekleşecek olan haşir, kutsal topraklarda olacaktır. Bu sebeple birçok Yahudi, kutsal topraklarda ölmeyi ve buraya gömülmeyi istemektedir. Cennet ve cehennem inancına sahip bazı Yahudi mezheplerine göre Yahudiler en fazla on ki ay cehennemde kalacaktır. Ölümünden sonraki hayat kısmen mezarda, kısmen de ölümlerin varlığını sürdüreceğine inanılan ve Şeol denilen ölümler âleminde geçecektir.

NOT: Yahudilikte önemli bir husus da Mesih inancıdır. Yahudiler, kendilerini kurtarmak üzere Kral Davut yani Davut Peygamber (a.s.) soyundan, Allah (c.c.) tarafından gönderilecek bir kurtarıcıyı beklemektedirler. Bu kurtarıcı Mesih’tir. Yahudi inancına göre Mesih, er ya da geç mutlaka gelecek, Yahudileri kurtaracak, onların düşmanlarını cezalandıracak ve dünya barışını sağlayacaktır. Böylece Tanrı’nın krallığı kurulacak ve Yahudilerin dünya hâkimiyeti gerçekleşecektir.

Kutsal Mekânlar, Ritüeller ve Semboller

Ritüel, dinî bir törenin veya ibadetin kabul edilmiş ve tanımlanmış prosedürleri demektir. Yahudilikte çeşitli ritüeller vardır ve bunların çoğu mabet merkezlidir. Mabetten kasıt, Süleyman Mabedi’dir. MS 70 yılında bu mabedin yıkılmasıyla kurban gibi bazı ritüeller askıya alınmıştır. Yahudilikte günlük ritüeller, Süleyman Mabedi’ni temsil ettiğine inanılan ve sinagog ya da havra denilen yerlerde yapılır. Yahudilerce kutsal mekânlar kabul edilen sinagoglarda resim ve heykel bulunmaz. Buraya edebe uygun şekilde ve başörtülü olarak girilmesi esastır. Sinagoga başı açık girmek, Tanrı’ya saygısızlık kabul edilir. Bu sebeple

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

erkekler başlarına **kipa** denilen bir tür takke giyer, kadınlar da başörtüsü takarlar. Yahudilikte kadınların sinagogda ritüellere katılması mümkün değildir. Onlar, ritüelleri ancak sinagogda kendilerine ayrılan bölümde izleyebilirler. Toplu ritüeller, ergenlik çağına ulaşmış en az on erkeğin katılımıyla ve **haham** denilen din adamlarının yönetiminde yapılır. Ritüellerde Yahudi kutsal kitabı Tevrat'tan bölümler okunur.

Yahudilikte günlük ritüeller sabah, ikindi ve akşam olmak üzere üç kez yapılır. Ritüel esnasında okunan dualardan bazıları Talmut'tan alınmıştır, bazıları ise din adamları tarafından oluşturulmuştur. Yahudiler ritüel esnasında ayakta durma, eğilme, ileri geri gitme, oturma gibi hareketler yaparlar. Sağ ellerini göğüslerine hafifçe vurup işledikleri günahlardan pişman olduklarını belirtirler.

NOT: Cumartesi yani şabat, Yahudilerin haftalık dinlenme ve ritüel günüdür. Bu günde hiçbir iş yapılmaz. Ateş yakılmaz, elektrikli alet, araba, telefon gibi şeyler kullanılmaz, Çünkü Yahudi inancına göre Tanrı evreni ve varlıkları altı günde yaratmış ve yorulmuş, yedinci günde yani cumartesi gününde de dinlenmiştir. Bu sebeple cumartesi özel dinlenme ve Tanrı'yı anma günüdür. Haftalık ritüel vakti, cuma günü ikindi zamanından sonra başlar, cumartesi akşamına kadar devam eder. Cuma günü bütün dindar Yahudiler, sinagogda bulunmaya önem verirler. Ritüellerini yaptıktan sonra da evlerine gider, şabat mumunu yakar, yemek yer, şarkılar ve ilahiler söylerler.

Yahudilikte yıl içinde önem verilen bazı özel günler ve bayramlar vardır. Bunlardan Roş-Haşana, Yahudi takvimine göre yılbaşını ifade eder ve iki gün sürer. Roş-Haşana'da Yahudilerin, geçen bir yıl üzerine tefekkür etmesi, kendini hesaba çekmesi ve gelecek yıl için planlar yapması esastır. Yom Kippur, Roş-Haşana'nın ilk gününden itibaren devam eden on günlük tövbe zamanının sonundaki kefaret günüdür. Yahudi inancına göre insanın Roş-Haşana'da planı yapılan kaderi, Yom Kippur'da son şeklini alır ve mühürlenir. Yom Kippur'da hiçbir iş yapılmaz, sadece ibadet ve tövbe ile meşgul olunur. Dinî ve millî bayramlardan olan Simha Tora, Tevrat'ın hatim bayramıdır. Hanuka, millî ve dinî bir bayramdır. MÖ 148 yılında Yahudilerin düşmanlara karşı verdiği mücadelede yedi kollu şamdan bir günlük yağla sekiz gün yanmıştır. İşte Hanuka, bunun anısına yapılır. Fısıh, Mısır'dan çıkışın anısına kutlanan bir bayramdır. Şavuot, Tevrat'ın Tanrı tarafından Yahudilere verilisinin anısına kutlanan bir bayramdır. Sukkot ise Yahudilerin, kırk yıl çölde dolaştıktan sonra bu dolaşmanın anısına kutlanan bir bayramdır.

Yahudilikte doğan çocuk, dinî kurallara göre doğumunun sekizinci gününde sünnet ettirilir. Sonra da çocuğa isim konulur. On üç yaşına gelen erkek çocuk için sinagogda mükellefliğe başlama töreni düzenlenir. Kızlar için de aynı tören düzenlenebilir ancak bu zorunlu değildir.

Yahudilikte evlilik dinî bir merasimdir ve çok önemlidir. Bu sebeple evlilik törenlerinin dinî kurallara uygun şekilde yapılması gerekir. Evlilik, haham denilen din adamlarının nezaretinde yapılır. Evlenen kişiler, ketuba denilen bir evlilik sözleşmesi imzalarlar. Yahudilikte kişi, yakın akrabalarıyla evlenemez. Boşanmak da Yahudilikte hoş görülmez. Yahudilikte ölüm, hayatın başka bir safhasına geçiş kabul edilir ve ebedî mutluluğa ulaşmanın yolu olarak görülür. Ölen kişi için de birtakım dinî törenler yapılır.

NOT: Günümüzde varlığını sürdüren belli başlı Yahudi mezhepleri şunlardır:

Muhafazakâr Yahudiler: Alman Yahudileri arasında ortaya çıkan, Amerika Birleşik Devletleri'nde taraftar bulup yaygınlaşan bu mezhebin mensupları, geleneklerine son derece bağlı olup laikleşmeye karşıdırlar.

Ortodoks Yahudiler: Bunlar, Süleyman Mabedi'nin yıkılışından günümüze kadar gelen resmî Yahudi inanç ve geleneklerini temsil eden Yahudilerdir. Günümüzde en fazla mensubu bulunan Yahudi mezhebidir. İsrail'de de bu Ortodoks Yahudilerin egemenliği söz konusudur. Hz. Musa'nın (a.s.) şeriatına sıkı sıkıya bağlı olan Ortodoks Yahudiler, cumartesi günü hiçbir iş yapmazlar.

Reformist Yahudiler: Bu mezhep, Musevilikle çağdaş modern anlayışı uzlaştırmayı amaçlamıştır. Yahudilerin, geleneklerini muhafaza ederek çağdaş yaşama uyum sağlamalarını hedeflemiştir. Yahudiler arasında din ve dünya işlerinin ayrılması gerektiği de ilk kez bu mezhep tarafından savunulmuştur. Reformist Yahudilik; cumartesi çalışma yasağının kaldırılması, sinagog ayinlerinin azaltılması, ritüellerin bir kısmının şeklinin değiştirilmesi, sözlü Talmut geleneğinin inkâr edilmesi, kadınlarla erkeklerin bir arada oturması gibi konulardaki görüşleriyle ön plana çıkmıştır.

Samiriler: MÖ 722 yılında ortaya çıkmıştır. Bu mezhebin mensupları Yahudi ismini kullanmazlar. Hz. Musa'nın (a.s.) getirdiği dinin gerçek uygulayıcısının kendileri olduğunu ileri sürerler. Yahudilerin elinde bulunandan farklı bir Tevrat nüshasını okurlar. Ritüelleriyle de diğer Yahudilerden ayrılırlar. Yahudiler, bunları ırkları farklı diye gerçek Yahudi saymazlar.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

Yeniden Yapılanmacı Yahudiler: Bu mezhebin mensupları, seçilmiş millet inancını kabul etmezler. Yeniden dirilişi ve ahiret hayatını da reddederler. Tevrat'ın Tanrı'nın vahiylerini içermediğini, Yahudiler tarafından tarih boyunca oluşturulan bir metin olduğunu savunurlar. Mesih inancını kabul etmeyen bu mezhebe göre kadınlar, erkeklerle birlikte ibadet edebilir. Kadınların da haham olması mümkündür.

2. HRİSTİYANLIK

Hristiyan sözcüğü, kaynağını Yunanca Hristos'tan almaktadır. Hristos, İsa'ya bağlanan, onun yolundan giden anlamına gelmektedir. Hristiyanlar için Hz. İsa'nın (a.s.) doğduğu Nâsıra kasabasına nispetle Nasrani, Hz. İsa'ya (a.s.) nispetle de İsevi gibi nitelemeler de kullanılmaktadır.

Tarihçe

Hristiyanlık, günümüzde yaşayan büyük dinlerden biridir. Bu dinde Hz. İsa (a.s.) çok önemli bir yer tutar. Bu sebeple Hristiyanlığı anlayabilmek için Hz. İsa'nın (a.s.) bu dindeki yerini iyi bilmek gerekir. Hz. İsa (a.s.), bir mucize olarak babasız dünyaya gelmiştir ve onun annesinin adı Meryem'dir. Filistin'de bulunan Nasıra kasabasında, tahminen MÖ 4. yılda doğan Hz. İsa (a.s.), çocukluğunu ve gençliğini, doğduğu kasabada geçirmiştir. Ancak Yahudiler, Mesih'in Kral Davut'un soyundan geleceğine ve sadece Yahudileri kurtaracağına inandıkları için Hz. İsa'ya (a.s.) iman etmemişler, onun davetine karşı çıkmışlardır.

Hz. İsa (a.s.), MS 28 yılında Hz. Yahya (a.s.) tarafından Ürdün Nehri'nde vaftiz edilmiştir. Otuz yaşına geldiğinde ise Allah (c.c.) tarafından peygamber olarak görevlendirilmiş ve tebliğ faaliyetlerine başlamıştır. Onun tebliği üç yıl sürmüştür. Bu süre boyunca Hz. İsa (a.s.); köyleri, kasabaları dolaşarak halka vaazlar vermiş, insanları Tanrı'nın emir ve yasalarına uygun bir hayat yaşamaya çağırmıştır. MS 30 yılında, dönemin Roma valisi tarafından; toplumda kargaşa, anarşi ve isyan çıkarmakla suçlanmış ve yargılanarak çarmıha gerilme cezasına çarptırılmıştır. Daha sonra ceza infaz edilmiş ve Hz. İsa (a.s.), çarmıha gerilerek öldürülmüştür.

Hz. İsa (a.s.), peygamberliği süresince kendisine vahyedilen ilahi gerçekleri insanlara açıklamıştır. Kendisinin Tanrı'nın elçisi olduğunu söylemiş, insanları Tanrı'nın varlığına ve birliğine iman etmeye çağırmıştır. Onlara, Hristiyanlığın ilkelerini tebliğ edip öğretmiştir. Ancak o, ölümünden sonra Hristiyanlıkta çok farklı bir konuma oturtulmuştur. Hz. İsa (a.s.), insanları Tanrı'ya iman etmeye ve onun buyruklarına uygun yaşamaya çağırmasına rağmen ölümünden sonraki süreçte tanrı konumuna yükseltilmiştir. Zaman içinde Hristiyanlık, Hz. İsa (a.s.) merkezli bir din olmuş ve onunla ilgili çeşitli yorumlar çerçevesinde ilk çıktığı noktadan çok farklı noktalara evrilmiştir. Bunda, bir Hristiyan azizi olan ve günümüz Hristiyanlığının mimarı kabul edilen Pavlus'un çok önemli rolü olmuştur.

Pavlus, yaklaşık MS 10 yılında Tarsus'ta dünyaya gelmiş bir Yahudi'dir ve Roma vatandaşıdır. Tarsus'ta temel dinî eğitimini aldıktan sonra ailesi tarafından Kudüs'e gönderilmiştir. Burada yüksek din eğitimi almış, sahip olduğu bilgi birikimi ve görüşleriyle Yahudi toplumu içinde önemli konuma yükselmiştir. Önceleri katı bir Hristiyan karşıtı iken Şam'a yaptığı bir yolculuk esnasında dönüşüm geçirmiş ve İsa (a.s.) tarafından, onun mesajını tüm insanlara yaymakla görevlendirildiğini söylemiştir. Bundan sonra ortaya koyduğu görüşler ve öğretilerle, yaptığı yorumlarla günümüz Hristiyanlığının temellerini atmıştır. İsa'nın Rab kabul edilmesi, asli günah, İsa'nın kendisini feda etmesi vb. hususlar Pavlus tarafından ortaya konulmuştur. Öyle ki günümüz Hristiyanlığının, onun eseri olduğunu söylemek yanlış olmaz. Özü itibarıyla tevhit esasına dayanan Hristiyanlığın teslise evrilmesi, Pavlus'un eliyle gerçekleşmiştir. Pavlus'a göre İsa (a.s.), tanrısal oğlun, insanoğlunun kurtulması için bedenleşmiş hâlidir. O, çarmıha gerildikten üç gün sonra dirilmiş ve gökyüzüne yükselmiştir. Böylece ölüme ve günaha galip gelmiştir. İsa'ya (a.s.) inananlar da onun gibi ölüme ve günaha galip geleceklerdir. Pavlus, Yahudiler tarafından yakalanıp hapse atılır. Daha sonra da idam edilir.

NOT: Hz. İsa'nın (a.s.) kendisine yardımcı olarak seçtiği ve İncil içerisindeki hükümleri, öğütleri insanlara bildirmekle görevlendirdiği on iki kişiye havari denir.

NOT: Pavlus'un, Hristiyanlığın değişmez prensipleri olarak ortaya koyduğu öğretiye göre Hristiyanlık bütün insanlığa hitap eden bir dindir. Tanrı'nın oğlu olan İsa (a.s.), insanların asli günahının kefareti olarak çarmıha

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

can vermiş ve kendini feda etmiştir. Teslisin unsurları olan İsa (a.s.) ve Ruhü'l-Kuds, aynı derecede Tanrı'dır. İsa (a.s.), ölümler arasından dirilerek kalkmış ve semaya çıkarak Baba'nın sağ tarafına oturmuştur.

İsa'dan (a.s.) sonraki ilk üç yüz yıl, Hristiyanlık için âdeta hayatta kalma mücadelesi olmuştur. Hristiyanlar, bu dönemde oldukça ağır baskılara maruz kalmışlardır. Roma yönetimi Hristiyanları sıkı bir şekilde takip etmiş, deyim yerindeyse onlara göz açtırmamıştır. Onlara, Hristiyanlığı terk edip Roma dinine dönmeleri için büyük baskılar uygulamıştır. VI. yüzyıl ise Hristiyanlık için dönüm noktası olmuştur. İmparator Konstantin, 313 yılında Milan Fermanı ile Hristiyanlığı koruma altına almıştır. 395 yılında da Teodosius, Hristiyanlığı Roma'nın resmî dini hâline getirmiş ve onun dışındaki tüm inançları yasaklamıştır. Bundan sonra Hristiyanlık, hızlı bir yayılma sürecine girmiştir.

Hristiyanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren pek çok konuda inançsal tartışmalar yaşanmıştır. Hristiyanlık içinde, özellikle Hz. İsa (a.s.) ile Kutsal Ruh'un konumu başta olmak üzere çeşitli konularda görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Bu tartışmaları sonuca bağlamak için de çeşitli zamanlarda konsiller toplanmıştır. 325 yılında İznik Konsili'nde Hristiyanlar arasında inanç birliğini sağlamak için İznik Kredosu adıyla bilinen inanç bildirgesi kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra İznik Konsili'nde çok sayıda İncil'den dört tanesi kilise tarafından kutsal kitap kabul edilmiş, diğerleri ise dışlanmıştır. IV. yüzyılda, Roma'nın Doğu Roma ve Batı Roma şeklinde bölünmesi, Hristiyanlık içinde de bölünme sürecini ortaya çıkarmıştır. 381 yılında İstanbul Konsili'nde bu parçalanmayı engellemeye yönelik çabalar ortaya konulmuşsa da bunlar sonuç vermemiştir. V. ve VI. yüzyıllarda Hristiyanlık içinde Nesturi, Ermeni, Yakubi vb. kiliseler bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bu kiliseler, İstanbul Patrikliği tarafından idare edilmeyi reddetmişlerdir. Hristiyan dünyasındaki en büyük parçalanma ise "büyük bölünme" olarak nitelendirilen, 1054 yılındaki Roma ve İstanbul kiliselerinin birbirinden ayrılması ile gerçekleşmiştir. Roma İmparatorluğu'nun batısında kalan kiliseler Roma Katolik kiliseleri, Bizans İmparatorluğu olarak bilinen doğu bölümündeki kiliseler de Ortodoks kiliseleri olarak anılmıştır. Katolik, evrensel; Ortodoks ise öze bağlı anlamını ifade ediyordu.

İslamiyetin ortaya çıkışına kadar geniş bir yayılma alanı bulan Hristiyanlık, İslam'ın doğuşuyla birlikte yönünü daha çok Avrupa, Asya ve Afrika'ya çevirmiştir. Zaman içinde Hristiyanlar arasında yaşanan tartışmalar ve görüş ayrılıkları, çeşitli mezheplerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

İnanç Esasları

Hristiyanlığın inanç esasları, bu dinin kutsal kitaplarında açık ve net bir şekilde belirtilmiş değildir. Bu sebeple Hristiyan mezhepleri arasında inanç konusunda görüş ayrılıkları söz konusudur. Bununla birlikte Havariler Kredosu denilen inanç esasları, hemen hemen bütün Hristiyanlarca kabul edilmektedir. Havariler Kredosu'nda belirlenen inanç esasları şunlardır: "Ben Tanrı'ya, kudretli Baba'ya ve onun biricik oğlu Rab İsa'ya, Bakire Meryem ve Kutsal Ruh'tan doğmuş olduğuna, Pilatus zamanında çarımha gerildiğine, öldüğüne ve gömüldüğüne, üçüncü gün ölümler arasından dirildiğine, göklere yükseldiğine, Baba'nın sağında oturduğuna, oradan ölümleri ve dirileri yargılamak üzere ineceğine inanırım. Ve Kutsal Ruh'a, evrensel kiliseye ve azizlerin birliğine, günahların bağışlanacağına, ölümlerin dirileceğine ve sonsuz hayata inanırım."

Havariler Kredosu'nda da görüldüğü üzere Hristiyan inanç esasları ana hatlarıyla üç ana konu etrafında şekillenmiştir: Tanrı, İsa ve Kutsal Ruh. Bunlar, zaman içinde Hristiyan inancının temelini oluşturan teslisin (üçlü tanrı inancı) ortaya çıkmasına yol açtı.

Teslis inancına göre Hristiyanlar, Baba, oğul ve Kutsal Ruh olmak üzere üçlü bir Tanrı inancını benimserler. Tanrı'nın, üç farklı kişilikte birleştiğini savunurlar. Hristiyanlara göre Baba, kâinatı yaratmıştır. Tanrı'nın yeryüzünde bedenleşmiş hâli olan Oğul yani İsa Mesih, insanlığı asli günahattan kurtarmak üzere Baba tarafından gönderilmiş ve çarımha kendini feda etmiştir. O, hem beşer hem de Tanrı'nın biricik oğludur. İsa Mesih, kıyamete yakın zamanda yeryüzüne inecek ve ilahi krallığı kuracaktır. Kutsal Ruh ise ilahi sevgiyi insanın kalbine ve gönlüne vermekte, onlara inayet etmektedir. Hristiyan inancında teslisin üç unsuru da Tanrı kabul edilir. Hristiyanlara göre teslis, akılla değil ancak imanla anlaşılabilir.

Hristiyanların kutsal kitabına Kitab-ı Mukaddes denilmektedir. Kitab-ı Mukaddes, Tevrat ve İncil olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Eski Ahit'te Yahudilerin, Yeni Ahitte ise Hristiyanların kutsal metinleri yer almaktadır. Yeni Ahit, Matta, Markos, Luka, Yuhanna İncilleri ile Resullerin İşleri, Pavlus'un

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

Mektupları ve Vahiy bölümlerinden oluşmaktadır. Hristiyan kutsal metinleri Hz. İsa'dan (a.s.) sonra yazılmıştır ve tahrif edilmiştir. Bunlar, vahiy de değildir. Bunları yazanlar, kulaktan kulağa ulaşan bilgileri sözlü ve yazılı Hristiyan geleneğine bağlı kalarak oluşturmuşlardır.

Hristiyanlara göre Tanrı, İsa Mesih olarak yeryüzüne inmiştir. O, İsa Mesih'in bedeninde insan olmuş, insanlar arasında yaşamış ve onlara mesajını vermiş, kendisini tanıtır ve açıklamıştır. Bu sebeple Hristiyanlığa göre İsa Mesih'in yapıp ettikleri, Tanrı'nın eylemleri ve söylemleridir. İnciller, İsa Mesih'in hayatını ve eylemlerini anlatır. Dolayısıyla İsa Mesih'in eylemleri ve söylemleri vahiydir. İnciller, Kutsal Ruh'un denetiminde kaleme alınmıştır. İsa Mesih, kendisinin peygamberlik görevini tamamlamaları ve mesajlarını insanlara iletmeleri için on iki havariyi görevlendirmiştir. Onlara bazı yetkiler vermiştir. İsa Mesih'in ölümünden sonra havariler, bir tür nebevi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Hristiyanlara göre önceki vahiy ve nübüvvet süreci, insanlığı İsa Mesih'in ebedî ahbine hazırlama amaçlıdır. İsa Mesih ile nübüvvet ve vahiy tamamlanmış olup ondan sonra bu vahyin anlaşılma süreci devam edecektir. Hristiyanlıkta kadınların da peygamber olabileceğine inanılır.

Kutsal Mekânlar, Ritüeller ve Semboller

Kiliseler, Hristiyanlıkta kutsal sayılan mekânlardır. Hristiyanların bir araya gelip ayin yaptıkları mekânlara kilise denir. Kilise kavramı, mezhep anlamında da kullanılır. Katolik kilisesi, Ortodoks kilisesi ifadeleri buna örnek verilebilir. Kiliselerin büyük olanlarına katedral, küçük olanlarına ise şapel denir. Kiliselerde genellikle bir, bazen de birden fazla çan kulesi bulunur. Çan aracılığıyla Hristiyanlara ayin vaktinin geldiği bildirilir. Çan, Hristiyanlığın sembollerinden biridir. Ayrıca kiliselerin en önemli yerinde haç bulunur. Haç, Hristiyanlığın en önemli sembolü olup Hz. İsa'nın (a.s.) çarmıha gerilişini simgeler.

Hristiyanlar evlerine, iş yerlerine, hatta boyunlarına haç işareti asarlar. Hristiyanlıkta papaz, rahip ve rahibeler din adına hizmet yürüten başlıca kişilerdir.

Hristiyanların belli ayinleri, ritüelleri vardır. Ancak Hristiyanlar arasında bu konuda uygulama farklılıkları bulunmaktadır. Önceden günde yedi vakit olan ayinler, günümüzde iki vakte indirilmiştir. Hristiyanlar kiliselerde belirli zamanlarda, genellikle de sabah ve akşam vakitlerinde ayin yapmaktadırlar. Bunun yanı sıra sabah ve akşam ayini bireysel olarak da yapılabilmektedir. Ayinlere başlarken haç (ıstavroz) çıkarılması yaygın bir uygulamadır. Hristiyanlıkta pazar ayini çok önemlidir. Bu ayin, kiliseye bağlılığın göstergesi sayılmakta ve Hz. İsa'nın (a.s.) yeniden dirilişini kutlamak için kilisede, din adamlarının gözetiminde yapılmaktadır. Hristiyan ayinlerinde Kitab-ı Mukaddes'ten parçalar okunmakta, ilahiler söylenmektedir. Hristiyanlıkta, Hz. İsa'nın (a.s.) doğumu anısına genel olarak 25 Aralık'ta kutlanan Noel de önemli bir ayindir.

Hristiyanlıkta Tanrı'nın da katıldığına inanılan ve sakrament denilen belli ayinler vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

➤ **Vaftiz:** Hristiyan olmanın ilk adımı ve şartı olan vaftiz, aynı zamanda bir kiliseden diğerine geçmek için de gereklidir. Vaftiz, Hz. Âdem'in (a.s.) işlediği asli suçtan kurtulmanın da tek yoludur. Bu sebeple Hristiyanlıkta vaftizsiz ölenin, asli suçtan arınmadığı için günahkâr olduğu kabul edilir. Kilisede yapılan vaftiz; kişinin suya daldırılması, suya batırılması, kişiye su serpilmesi ve dökülmesi ile gerçekleştirilir.

➤ **Evharistiya/Ekmek-Şarap Ayini:** Hz. İsa'nın (a.s.), çarmıha gerilmeden önce havarileriyle yediği son akşam yemeğinin hatırasına yapılan ayindir. Pazar günleri kilisede yapılmaktadır.

➤ **Konfirmasyon/Kuvvetlendirme:** Vaftiz edilen çocuğun, takdis edilmiş bir yağla vücudunun yağlanması şeklinde gerçekleştirilen ayindir. Bu ayin, vaftizin kuvvetlendirilmesi anlamına gelir.

➤ **Günah İtirafı/Tövbe:** Günah işleyen kişinin, günahını kilisede itiraf etmesi ve rahibin, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına o kişinin işlediği günahı bağışlamasıdır.

➤ **Son Yağlama:** Ölümü yaklaşan hastalara uygulanan bir ayindir. Hastanın şifa bulması, günahlarının bağışlanması ve rahat bir şekilde ölmesi amacıyla yapılmaktadır.

➤ **Rahip Takdisi:** Din adamlarının rahip olarak atanması ayinidir. Bu ayinde atanması yapılan kişi, hayatını Hristiyan topluluğuna adanmış vadeder.

TYT DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS NOTLARI

11.SINIF

- **Evlilik:** Evlenecek çiftlerin kilise tarafından takdis edilmesi ve mukaddes bir bağla birbirine bağlanmasını ifade eden bir ayindir.

Ortodoks ve Katolikler yukarıdaki sakramentlerin hepsini benimseyip uygularken Protestanlar sadece vaftizle Evharistiya'yı kabul ederler.

NOT: Her dinde olduğu gibi Hristiyanlıkta da dindeki anlayış ve yorum farklılıklarına dayalı olarak çeşitli mezhepler ortaya çıkmıştır. Hristiyan dünyası Katoliklik, Ortodoksluk ve Protestanlık olmak üzere üç ana mezhebe bölünmüştür. Katoliklik ve Ortodoksluk, 1054'teki büyük bölünme sonucunda ortaya çıkmıştır.

Katoliklik: Merkeziyetçi, gelenekçi ve dogmalara bağlılığıyla ön plana çıkmıştır. Günümüzde Hristiyanların büyük çoğunluğu bu mezhebe mensuptur. Katolik kilisesinin merkezi, Vatikan'dır. Vatikan'daki dinî lider Papa, yanılmaz otoritedir ve İsa Mesih'in, evrensel kilise üzerinde havari Petrus'a bıraktığı yetkiyi sürdürmektedir. Katolik mezhebine göre din adamlarının evlenmesi yasaktır.

Ortodoksluk: Katoliklikten sonra en yaygın ikinci Hristiyan mezhebidir. Katoliklik gibi merkeziyetçi ve hiyerarşik yapıyı değil, eşitlikçi kilise anlayışını benimser. Özelliğine ve yerine göre kilisenin başında bulunan din adamları için patrik, piskopos, metropolit gibi nitelemeler kullanılır. Ortodoks kiliseler, inanç ve ibadet yönüyle benzer uygulamalara sahipse de yönetim bakımından bağımsızdırlar. Ancak eski imparatorluk merkezinde bulunduğu için İstanbul Fener Ortodoks Patrikhanesi'nin önceliği ve şerefi bulunmaktadır. Ortodoks mezhebinde rahipler evlenebilir ancak üst düzey din adamlarının evlenmesi yasaktır.

Protestanlık: XVI. yüzyılda Martin Luther'in (öl. 1546.) başlattığı reform hareketleriyle ortaya çıkıp yaygınlaşmıştır. Luther; kilisenin günahları bağışlamasına ve bunu mali kaynak hâline getirmesine, İncil yorumunu tekeline almasına, ayin dilinin Latince olmasının zorunluluğuna karşı çıkmıştır. Protestanlar kurtuluşun yalnız imanla olacağını, bunun için kilisenin ve kiliseyi temsil eden ruhban sınıfının aracılığına ihtiyaç olmadığını savunurlar. Ruhban sınıfının Tanrı adına yetki kullanamayacağını belirtirler. Tek otoritenin kutsal kitap olduğuna inanırlar.

Hristiyanlıkta önemli akımlardan biri de evangelizmdir. Genel olarak evangelizm, Hristiyan yayılcılığı ve misyonerliği ile eş anlamlı olarak kullanılan bir kavramdır. Bu bağlamda İncil mesajlarını insanlara ulaştırma, dünyayı dönüştürme ya da Hristiyanlaştırma amacı taşıyan ve bu amaç doğrultusunda faaliyet gösteren akımlara denilmektedir. Evangelist akımlar, Hristiyan misyonerliğini, Hz. İsa'nın (a.s.) yeryüzüne ikinci gelişinden önce mutlaka yapılması gereken küresel ölçekli bir görev kabul ederler. Bu sebeple de oluşturdukları birçok kuruluş vasıtasıyla misyonerlik faaliyeti yaparlar. Evangelistler; Hz. İsa (a.s.) ikinci kez yeryüzüne gelmeden, dünyanın son zamanlarında Orta Doğu merkezli büyük bir kaosun ve şiddetin yaşanacağına, Kudüs'te kutsal mabedin üçüncü kez inşa edileceğine, gökten ateş yağması gibi olayların ve iyilerle kötüler arasında son bir savaşın (Armagedon Savaşı) yaşanacağına inanırlar.

BITTİ 😊